

Hallituksen linjaukset puoliväli- ja kehysriihessä

29.4.2021

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sisältö

1	Talouspolitiikka	3
1.1	Talouspoliittiset linjaukset	3
1.2	Verolinjaukset	8
2	Työllisyyden edistäminen	10
3	Ilmasto- ja energiapolitiikka	21
3.1	Hallituksen ilmastotoimet ja niiden riittävyystarkastelu	21
3.2	Oikeudenmukaisen siirtymän toimenpidekokonaisuus.....	24
4	Osaaminen ja sivistys	28
5	Sosiaali- ja terveystaloudellinen politiikka	30
5.1	Sote-uudistukseen liittyvät kysymykset	30
5.2	Hoitotakuu	31
6	Lapsi- ja nuorisopolitiikka	33
6.1	Hallituksen linjaus väestöpoliittisista toimista	33
6.2	Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen	35
7	Oikeusvaltion kehittäminen ja sisäinen turvallisuus	36
8	Elinkeinopolitiikka	38
8.1	Uudistuvan teollisuuden strategia, osa-aluekohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet	38
8.2	Kotimaisen omistajuuden ohjelma	48
8.3	TKI-rahoituksen nostaminen 4% BKT:sta	50
9	Hallituksen puoliväliarviointiin liittyvät kirjat	52
9.1	Hallituksen puoliväliarviointi ja kestävyystiekarttatyön jatko	52
9.2	Monipaikkaisuus ja valtion alueellinen läsnäolo	52
9.3	Tietoturvan ja tietosuojan parantaminen	53
	Liite 1: Hallituksen puoliväliarviointi	55
	Liite 2: Kestävyystiekartta	55

1 Talouspolitiikka

1.1 Talouspoliittiset linjaukset

Vaalikauden kehys 2022 ja 2023

Suomen talouden ja finanssipoliittisten tarpeiden kokonaiskuva poikkeaa mm. koronavi-rustilanteen myötä merkittävästi siitä, mikä tilanne oli syksyllä 2019 vaalikauden kehystä asetettaessa. Hallitus on harjoittanut poikkeuksellisen elvyttävää finanssipolitiikkaa, joka on tukenut kasvua ja työllisyyttä ja nostanut tilapäisesti kehysten piiriin kuuluvia menoja. Vaalikauden kehysten osalta hallitus on tilanteessa, jossa kehysten liikkumatila ei mahdol-lista ennakoimattomien menomuutosten huomioon ottamista sekä kaikkien hallituksen tarpeelliseksi katsomien uudistusten toteuttamista.

Näin ollen osana puoliväliriihen ratkaisuja hallitus on päättänyt korottaa vaalikauden kehystä vuosille 2022–2023. Linjana on vaalikauden loppua kohden asteittain laskeva menoura siten että menotaso jatkaisi laskua edelleen vaalikauden päättymisen jälkeenkin. Kehystä korotetaan 900 milj. euroa vuodelle 2022 ja 500 milj. euroa vuodelle 2023.

Lisäksi hallitusohjelman mukaiseen kehysääntöön sisältyvä poikkeusolojen mekanismi on käytössä vuosina 2021 ja 2022 mahdollistaen 500 milj. euroa / vuosi kertaluonteisiin menoihin. Koronaan liittyvät välittömät ns. terveysturvallisuuden kustannukset (kuten tes-tauksen sekä rokottamisen menot) katetaan kehysten ulkopuolisina menoina kaikkina vuosina 2021–2023.

Sopeutus

Kehystason nostamisen yhteydessä hallitus on päättänyt menojen uudelleenkohdennuk-sesta, jossa eräitä kehysmenoja alennetaan pysyvästi 370 miljoonalla eurolla vuodesta 2023 alkaen. Koska säästöt ovat luonteeltaan pysyviä, ratkaisu alentaa kehykseen luettavia menoja myös vuodesta 2024 eteenpäin.

Lisäksi budjettiriihessä 2021 päätetään 100–150 miljoonan euron valtiontaloutta vahvista-vasta veroratkaisusta.

Kehysratkaisu tarkoittaa, että kehykseen luettavat menot ovat vuodesta 2024 alkaen alhai-semmat kuin valtiovarainministeriön esityksessä.

370 miljoonan kohdentuminen:

Hallinnonalan kohdennettavaksi	2023
VNK	2
UM	35
OM	
SM	7
PLM	35
VM1	5
VM2	24
OKM1	
OKM2	35
MMM	35
LVM	110
TEM1	10
TEM2	32
STM1	
STM2	
YM	5
Muut	
digitalisaation tuoma pysyvä matkustussäästö	20
toimistotilasäästö	10
asumisneuvonta (9,3 me varauksen pienentäminen)	5
Yhteensä	370

OKM2-sektorin leikkaukset eivät kohdistu koulutukseen eivätkä opintososiaalisiin etuuksiin.

Veikkaus

Vuosien 2022 ja 2023 osalta rahapelitoiminnan tuottojen tuloutuksen laskua kompensoidaan edunsaajille. Kompensaatio on 330 miljoonaa vuonna 2022 ja 305 miljoonaa vuonna 2023, ja se rahoitetaan

- alentamalla arpajaisveroa (vaikutus rahapelitoiminnan tuottoon 80 milj. vuodessa),
- kehysvaikutteisien budjettivaroin (yhteensä 200 milj. euroa vuonna 2022 ja 175 milj. euroa vuonna 2023, mikä jakautuu hallinnonalojen välillä samoin periaattein kuin vuoden 2021 talousarviossa siten, että OKM:n hallinnonalan osuus on alustavasti 131,4 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 118,3 miljoonaa euroa vuonna 2023, STM:n hallinnonalan 58,5 milj. euroa vuonna 2022 ja 47,6 milj. euroa vuonna 2023 sekä MMM:n hallinnonalan 10,1 milj. euroa vuonna 2022 ja 9,1 milj. euroa vuonna 2023)
- siirrolla jakamattomien voittojen kokonaisuudesta (lähtökohtaisesti 50 milj./vuosi 2022 ja 2023 STM:n hallinnonalalla).

Käynnistetään välittömästi jatkotyö uuden pysyvän rahoitusmallin valmistelemiseksi. Tavoitteena on linjata mallista, joka turvaa edunsaajille ennustettavan, vakaan, edunsaajien autonomian turvaavan ja riittävän rahoituksen. Työskentelyn pohjana on Liikasen ryhmän raportti ja jatkotyö tehdään tiiviissä yhteistyössä edunsaajien kanssa. Toimenpiteiden valmistelussa huomioidaan parlamentaarisuus, tarkemmat vaikutusarviot eri edunsaajille, valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeen ehdotukset sekä EU-oikeudelliset reunaehdot. Uudistus toteutetaan 2024 alkaen. Päätökset tehdään vuoden 2021 loppuun mennessä.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuus

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien tasoa nostetaan kehyksessä n. 246 miljoonaa euroa vuonna 2022. Vuodesta 2023 lukien kunnille kohdennetaan lisäystä n. 50 miljoonaa euroa. Vuoden 2023 tasossa on huomioitu 24 miljoonan euron sopeutuksen kohdennus.

Kuntien talouden ennustettavuuden parantamiseksi kustannustenjaon tarkistuksen menettelyä tarkennetaan. Laskentatavan tarkennus tehdään, jotta kustannustenjaon tarkistuksen suuret vuosittaiset vaihtelut saadaan minimoitua. Laskentatavan muutos täsmennetään valtionosuuslakiin syksyllä 2021.

Vuodesta 2023 lukien kuntatalouden pidemmän aikavälin menopaineet hellittävät sote-tehtävien siirtyessä hyvinvointialueille. Toisaalta työllisyyspalvelut ovat siirtymässä kuntiin vuoden 2024 aikana, joten kuntien koko rahoitusjärjestelmä tulee vielä vaalikauden aikana tarkasteltavaksi ja siihen tehdään muutoksia.

Sähköistämistuki

- Sähköistämistuki toteutetaan seuraavasti:
- Tuki-intensiteetti 25 %
- Investointien osuus 50 %
- Katto 150 milj. euroa
- Määrärahoja varataan 87 milj. euroa vuonna 2022, 113 milj. euroa vuonna 2023, 119 milj. euroa vuonna 2024, 122 milj. euroa vuonna 2025 ja 126 milj. euroa vuonna 2026

Julkisen hallinnon tuottavuustoimien rahoitus

Hallitus jatkaa julkisen hallinnon kehittämistä toimeenpanemalla muun muassa julkisen hankintojen strategiaa, palvelu- ja toimitila-verkkohanketta sekä julkisen hallinnon strategiaa. Näitä hankkeita selvitetään rahoitettavaksi mm. valtiovarainministeriön tuottavuuden edistämiseen varatuista määrärahoista erikseen sovittavalla tavalla.

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin edistäminen

Hallitus on sitoutunut edistämään saamelaisten totuus- ja sovintoprosessia ja tulee varautumaan tämän edellyttämään rahoitustarpeeseen toukokuun 2021 lisätalousarvioesityksessä.

Myös saamelaiskärjälaki viedään ripeästi eteenpäin ja varaudutaan samassa yhteydessä tarkastelemaan Saamelaiskäräjien rahoitustasoa.

Vuoden 2021 lisätalousarvioesityksiä koskevat kirjaukset

Koronatilanteesta johtuvia välttämättömiä finanssipoliittisia toimenpiteitä ihmisten ja yritysten tukemiseksi ja viranomaisten toimintakyvyn turvaamiseksi on kevään 2021 vakavan epidemiatilanteen vuoksi välttämätöntä jatkaa. Näistä toimenpiteistä päätetään toukokuun 2021 lisätalousarvioesityksessä.

Lapset ja nuoret

Koronaepidemian leviämisen hidastamiseksi toteutetuilla kasvatuksen, opetuksen ja harrastustoiminnan rajoituksilla on kielteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten oppimistuloksiin, hyvinvointiin ja yhdenvertaisuuteen.

Hallitus toteuttaa laaja-alaisen toimenpidekokonaisuuden vaikutusten lieventämiseksi. Kokonaisuuden määrärahat sisällytetään vuoden 2021 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen.

Toimenpidekokonaisuus toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonaloille.

Rahoitusta kohdennetaan mm. oppimisvajekokonaisuuteen sekä nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluihin pääsyn nopeuttamiseen ja niiden saavutettavuuden ja saatavuuden parantamiseen. Kokonaisuudessa huomioidaan myös perheiden tuen tarpeet.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen valmistelu

Tavoitteena on, että hyvinvointialueet aloittavat juridisina toimijoina 1.7.2021. Syksyllä 2021 on tarkoitus käynnistää ensimmäinen ns. sote-uudistuksen ICT-kokonaisuuteen liittyvä avustushaku kohdentaen avustuksia suunnitteluun ja valmisteluun, avainvalmistelijoiden palkkaamiseen sekä hallinnon ja talouden kannalta välttämättömien palveluiden hankintaan. Tarvittava ensimmäisen vaiheen avustusmäärä tarkentuu lisätalousarviovalmistelussa. Arviona tässä vaiheessa enintään 50 milj. euroa. Rahoitus on ehdollinen hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymiselle.

Ulkovartiolaiva

Vuoden 2020 VII lisätalousarviossa myönnettiin tilausvaltuus kahden uuden ulkovartiolaivan hankintaan (yht. 240 milj. euroa) ja 120 milj. euron määräraha. Valtuus on käytettävissä vain kyseisenä talousarviovuotena. Hallitus varautuu osoittamaan kahden ulkovartiolaivan hankinnan edellyttämän rahoituksen vuoden 2021 lisätalousarvioesityksissä.

Perusväylänpito

Perusväylänpidon määrärahoihin esitetään 50 miljoonan euron aikaistusta vuodelta 2022 vuodelle 2021 kolmannessa lisätalousarvioesityksessä.

Turvepaketti

Osana turvepakettia valmistellaan vuoden 2021 lisätalousarvioesityksiin sisällytettävä 60 miljoonan euron kokonaisuus, joilla tuetaan sopeutumista nopeaan rakennemuutokseen ja oikeudenmukaista siirtymää. Kokonaisuuden sisältö ja kohdennus täsmentyvät jatkovalmistelussa.

1.2 Verolinjaukset

Veropohjan turvaaminen ja investointeihin kannustava toimintaympäristö

Hallituksen tavoitteena on tiivistää veropohjaa, edistää yritysten investointeja ja vahvistaa kilpailukykyä.

Budjettiriihessä 2021 päätetään 100–150 miljoonan euron valtionaloutta vahvistavasta veroratkaisusta sekä lisäksi muista, investointeja edistävästä ja kilpailukykyä vahvistavista veromuutoksista. Budjettiriihessä käsiteltävä kokonaisuus koostuu mm. seuraavista elementeistä:

- Kasvun ja investointien tukemiseksi hallitus jatkaa kone- ja laiteinvestointien kaksinkertaista poisto-oikeutta vuosille 2024–25.
- Myöhemmin asetettava parlamentaarinen työryhmä arvioi pysyvää T&K-kannustinta osana kokonaisratkaisua, joka johtaisi TKI-toiminnan yksityisten ja julkisten investointien ja rahoituksen neljän prosentin tasoon suhteessa bruttokansantuotteeseen. Hallitus linjaa mahdollisesta kannustimesta budjettiriihessä 2021.
- Lisäksi hallitus selvittää yhteisö- ja osinkoverotuksen rakennemuutosta, jossa yhteisöverokannat eriytetään yhtiöön jätetyn voiton ja yhtiöstä ulosmaksetun voiton osalta vuoden 2022 toukokuun loppuun mennessä. Tavoitteena on parantaa investointien ja kotimaisen omistamisen kannustimia.
- Ulkomaisten sijoittajien verovelvollisuuden laajentamiseksi varmistetaan, että ulkomaisten rahastojen kiinteistösijoituksista saadut voitot verotetaan Suomessa mahdollisimman laajasti. Muutokset tulevat voimaan vuoden 2023 alusta alkaen.
- Metsärahastojen mahdollisuutta hyödyntää metsävähennystä rajoitetaan vuoden 2022 alusta alkaen. Samalla selvitetään yhteismetsäosuuden hankintavelan koron vähennyskelpoisuutta.
- Korkovähennysrajoitusta uudistettaessa tarkastellaan myös sitä, miten säännöstellä voidaan tehokkaasti estää verotettavan tulon siirtäminen Suomen verotusvallan ulkopuolelle kiinteistösijoituksia hallinnoivissa pääomasijoitusrakenteissa.
- Hallitus linjaa syksyn 2021 budjettiriihessä mahdollisuudesta uudistaa ulkomaisten ja muiden osinkoverosta vapautettujen yhteisöjen osinkojen verotusta toukokuussa valmistuvan työryhmän loppuraportin ja hallitusohjelman pohjalta, siten ettei muutos koske yleishyödyllisiä yhteisöjä.

Kotitalousvähennys

Fossiliseen energiaan perustuvien lämmitysjärjestelmien korvaamista tuetaan myös veroratkaisuilla. Lämmitystapamuutoksia tuetaan öljylämmityksestä luopumisen osalta korottamalla kotitalousvähennyksen enimmäismäärää 2 250 eurosta 3 500 euroon ja korvausprosenttia 40:stä 60:een. Muutos on väliaikainen ja se on voimassa vuosina 2022–27.

Syksyllä 2021 käynnistetään selvitys siitä, miten kotitalousvähennystä voitaisi laajentaa myös muihin energiaremontteihin sekä taloyhtiön teettämiin remontteihin. Lisäksi selvitetään, kuinka kotitalousvähennystä voidaan kehittää niin, että vähennys kannustaa korjauspalveluihin ja korjausremontteihin, pidentää rakennusten ja materiaalien käyttöikää, parantaa energiatehokkuutta tai muulla tavoin tukee kiertotaloutta ja päästöjen vähentämistä. Selvitys valmistuu helmikuun 2022 loppuun mennessä.

Kotitalousvähennystä ei saa, jos on saanut muuta avustusta vastaavaan työhön. Hallituksen tavoite on, että Suomen kestävä kasvun ohjelman kautta tulevien tukien jälkeen muutostyöt voisivat jatkua kotitalousvähennyksen tukemana.

Vuoden 2022 alussa voimaan tulevan muutoksen arvioidaan vähentävän verotuottoja noin 8 miljoonaa euroa vuositasolla.

Kotitalousvähennyksen työllisyysvaikutusten arvioimiseksi budjettiriihen 2021 yhteydessä linjataan kaksivuotisesta kokeilusta, jossa kotitalousvähennyksen kotitaloustyön sekä hoiva- ja hoitotyön enimmäismäärää korotetaan merkittävästi, esimerkiksi 2 250 eurosta 3 500 euroon ja korvausprosenttia 40:stä 60:een, ottaen huomioon vaikutus julkisen talouden tasapainoon.

Työsuhdeautojen verotus

Hybridiautojen verotusarvoa tarkistetaan luontoisetujen arvostamisperusteissa. Vastaava vähennys tehdään kaasuautojen verotusperusteisiin.

Lisäksi vähäpäästöisten työsuhdeautojen verotusarvoa alennetaan 85 eurolla kuukaudessa vuosille 2022–2025. Tämä on puolet siitä, kuinka paljon täyssähköautojen verotusarvoa alennettiin vuosiksi 2021–2025 170 eurolla.

Muutoksen yhteenlaskettu vaikutus kyseisille vuosille on -24 miljoonaa euroa.

2 Työllisyyden edistäminen

Hallitus on sitoutunut pitkäjänteiseen työhön työllisyysasteen nostamiseksi tekemällä päätöksiä, joilla voidaan saavuttaa arviolta 80 000 lisätyöllistä. Hallitus jatkaa työllisyystoimenpiteiden valmistelua työllisyyden edistämisen ministerityöryhmässä. Hallitus on aiemmin päättänyt toimenpiteistä, joilla tavoitellaan 31 000–33 000 lisätyöllistä.

Puoliväliriihessä päätettävillä toimenpiteillä tavoitellaan 40 000–44 500 lisätyöllistä.

Hallituskauden loppuun mennessä tehdään lisäksi päätökset 110 miljoonalla julkista taloutta vahvistavista työllisyystoimista.

Hallituksen tavoitteena on, että vuosikymmenen puolivälissä työllisyysaste on 75 %.

Taulukko 1. Työllisyystoimet 2021 kehysriihessä

Toimenpide	Työllisyysvaikutus
Työkyvyn tukeminen ja osatyökykyiset	
Välittäjä oy	1 000
Hankintojen vauhdittaminen	2 000
Työkyvyttömyyseläkkeiden ja sairauspoissaolojen ennaltaehkäisy	2 500
Työkykyohjelma ja palkkatuki	5 500–6 500
Työttömyysjaksojen lyhentäminen	
TE-palveluiden siirto kuntiin (sis. kuntien kannustinmalli)	7 000–10 000
Osaavan työvoiman tarjonta ja kohtaanto	
Kotouttaminen	2 000
Työperäinen maahanmuutto	10 000
Jatkuva oppiminen	10 000–10 500

Työllisyysvaikutusarviot on laadittu toimenpiteistä vastaavien ministeriöiden toimesta.

Kestävin keino vahvistaa julkista taloutta pitkällä aikavälillä on työllisyyden kasvu, mukaan lukien työperäinen maahanmuutto tavalla, joka vahvistaa työvoiman tarjontaa. Hallitus on parantanut työllisyyttä erityisesti päätöksillä, jotka ovat kohdistuneet sosiaaliturvan ja palveluiden uudistamiseen, kasvu- ja finanssipolitiikkaan, työkyvyn tukemiseen sekä työmarkkinoiden ja investointiympäristön toimivuuteen ja kohtaantoon. Hallitus on toimillaan vahvistanut erityisesti yli 55-vuotiaiden, osatyökykyisten ja kotoutujien työllisyyttä, tukenut nuorten pääsyä ja pysymistä opinnoissa sekä työllistymistä ja kehittänyt kansainvälisten erityisosaajien lupaprosesseja huomattavasti nykyisestä nopeammiksi. Osaavan työvoiman saatavuutta on vahvistettu monin toimin. Hallituksen kasvu- ja finanssipolitiikalla sekä koronatilanteesta seuranneilla toimilla on vaimennettu korona-kriisin vaikutusta talouteen, ylläpidetty työllisyyttä ja estetty työttömyyden nousua. Hallitus on sitoutunut sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja arvio kaikkien työllisyystoimien sukupuolivaikutukset.

Kasvu- ja finanssipolitiikalla merkittäviä vaikutuksia työllisyyteen (VM)

Hallituksen ohjelmaan sisältyvät pysyvät lisäpanostukset sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveyspalveluihin, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen sekä ympäristösuojeluun ja ilmastopoliittisiin toimiin sekä perusväylänpitoon ovat määrältään noin 1 400 miljoonaa euroa. Ne ovat lisänneet talouden kokonaiskysyntää ja tukevat työllisyyttä 4 000–9 000 työllisellä, mikä on huomioitu valtiovarainministeriön kokonaistaloudellisessa ennusteessa.

Mukaan lukien mittavat väliaikaiset toimet hallituksen talouspolitiikka ylläpitää työllisyyttä usealla kymmenellä tuhannella hengellä vuosina 2020–2021. Väliaikaisten toimien vaikutus talouden tuotantoon ja työllisyyteen hiipuu, kun toimet eräänntyvät. Osalla julkisen rahankäytön väliaikaisesta lisäyksestä – kuten osaamista, uuden teknologian kehittämistä ja käyttöön ottoa sekä vihreää siirtymää tukevilla toimilla on pidempiaikaisia talouden tuotantoa, tuottavuutta ja työllisyyttä kasvattavia vaikutuksia.

Kun epidemia on saatu taltutettua, myönteisen käänteen taloudessa ennustetaan olevan nopea. Tukemalla talouden kokonaiskysyntää julkisen rahankäytön lisäys on estänyt tuotantoa supistumasta, yrityksiä ajautumasta konkurssiin, työllisyyttä heikkenemästä, taitoja ja osaamista häviämästä ja tuotantokapasiteettia tuhoutumasta. Tällä tavoin hallitus on pyrkinyt estämään sitä, että taloutta kohdannut isku heikentäisi talouden kasvupotentiaalia pitkäkestoisesti (hystereesi).

Työkyvyn ylläpitäminen ja osatyökykyiset

Erityistehtäväyhtiö työllistämään osatyökykyisiä (TEM)

Hallitus on päättänyt puoliväliriihessä perustaa erityistehtäväyhtiön "Välittäjä Oy", joka palkkaa osatyökykyisiä pidempi kestoisiin työsuhteisiin tarjoten vuokratyövoimaa muille työnantajille. Yhtiölle asetetaan tavoitteeksi, että osa työntekijöistä työllistyy kuitenkin lopulta muun työnantajan palvelukseen avoimille työmarkkinoille. Yhtiö tarjoaa työntekijöilleen työllistymisessä tarvittavan tuen sekä työkykypalvelut. Yhtiön toiminta käynnistetään 2–3 jatkovalmistelussa määrittävällä alueella, ja sen kohderyhmäksi rajataan alkuvaiheessa vaikeimmassa asemassa olevat osatyökykyiset. Tarkoituksena on, että nykyisin avotyötoiminnan kautta työllistyneistä kehitysvammaisista mahdollisimman moni työllistyisi normaaliin palkkasuhteeseen "Välittäjä oy:n" kautta. Hallitus edelleen kehittää palkan ja työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovittamista (esim. lineaarisen mallin laajentaminen). Hallituksen esitys uudeksi erityistehtäväyhtiöksi annettaisiin vuoden 2022 talousarvioesityksen yhteydessä. Yhtiö ottaa käyttöön säännönmukaiset menettelytavat markkinaperusteisen hinnoittelun ja kilpailuneutraliteetin toteutumisen varmistamiseksi. Yhtiötä on tarkoitus pääomittaa Suomen kestävän kasvun ohjelmasta 20 miljoonalla eurolla. Tämän lisäksi valtionalouden kehyksistä varataan valtionavustuksena 10 M€ / vuosi.

- Työllisyysvaikutus: 1 000

Kunnat julkisten hankintojen kautta lisäämään mm. osatyökykyisten työllisyyttä (TEM)

Hallitus on jo aikaisemmin päättänyt edistää heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä julkisten hankintojen vauhdittamisohjelmalla, jossa kuntia tuetaan asettamaan ostopalveluihinsa sosiaalisia kriteerejä esimerkiksi pitkään työttömänä olleen tai osatyökykyisten työllistämiseksi. Hankkeen vaikuttavuutta edistetään yhteistyössä kustannusvaikuttavuuden osaamiskeskuksen kanssa. Hallitus myös tukee yhteiskunnallisten yritysten syntymistä perustettavan asiantuntijayksikön kautta. Tavoitteena on 3 000 henkilön työllistäminen julkisten hankintojen avulla, työllisyyden kasvun nettovaikutus on n. 2 000.

- Työllisyysvaikutus: 2 000

Työkykyohjelman laajentaminen ja palkkatuki (STM, TEM)

Hallitus on päättänyt laajentaa työkykyohjelmaa ja IPS Sijoita ja Valmenna -toimintamallia osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö käynnistää valtionavustushaun kunnille ja kuntayhtymille osatyökykyisten työttömien palvelukokonaisuuksien alueellisen kattavuuden lisäämiseksi. IPS-toimintamalli laajennetaan yhteensä kuuteen sairaanhoitopiiriin mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden henkilöiden työmarkkinoille pääsyn, paluun ja siellä pysymisen edistämiseksi. Työkykyohjelmassa tavoitellaan

työllisyysasteen nostamista tukemalla osatyökykyisten työttömien työhön pääsyä ja työssä pysymistä sekä ehkäisemällä työttömyyden pitkittymistä ja työkyvyttömyyttä. Hallitus päätti syksyn 2019 budjettiriihessä osoittaa ohjelmalle noin 35 miljoonaa euroa. Lisäksi Suomen kestävän kasvun ohjelmassa toiminnan laajentamista suunnitellaan rahoitettavan 27 miljoonalla eurolla. Palkkatukiudistuksessa tavoitellaan erityisesti osatyökykyisten nopeampaan työllistymiseen. Hallitus varasi uudistukseen vuoden 2019 budjettiriihessä 16 miljoonaa euroa per vuosi.

- Toimien yhteisvaikutuksena työllisyyden arvioidaan kasvavan 5 500–6 500 henkilöllä, josta työllisyyttä parantava väliaikainen varantovaikutus on n. 4 500 työllistä.

Työkyvyttömyyseläkkeiden ja sairauspoissaolojen ennaltaehkäisy (STM)

Hallitus tavoittelee vuoteen 2030 mennessä merkittävää työllisyyden lisäystä ennaltaehkäisemällä työkyvyttömyyseläkkeelle jäämistä ja lyhentämällä sairastumisesta johtuvia työuran katkoksia. Hallituksen tavoitteena on ehkäistä vähintään 5 prosenttia kaikista alkaenista mielialahäiriödiagnoosin perusteella alkavista työkyvyttömyyseläkkeistä, mikä tuottaa potentiaalisesti n. 2 500 hengen työllisyysvaikutukseen. Sekä palveluiden että etuuksien kokonaisuutta uudistetaan tukemaan ensisijaisesti sujuvaa ja nopeaa työhön paluuta ja välttämään eläköitymistä ja sairauspoissaolojen pidentymistä. Tavoitteeseen pyritään kehittämällä mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyä ja työhyvinvointia sekä uudistamalla kuntoutusjärjestelmää ja etuuksia.

Työelämän ja hyvän mielenterveyden toimenpideohjelman toimenpiteillä vaikutetaan työikäisten työuran ennenaikaiseen katkeamiseen. Ohjelmassa mm. kehitetään mielenterveyden tuen malli työterveysyhteistyöhön ja edistetään osaltaan hallituksen *mielenterveysstrategian* toimeenpanoa.

Osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa kehitetään julkisen sektorin ja erityisesti sote-alan työkykyjohtamisen prosesseja, digitaalisia palveluja sekä työolosuhde- ja hyvinvointitiedon parempaa analysointia ja hyödyntämistä.

Hallitus jatkaa kuntoutuksen uudistamista *kuntoutuskomitean* ehdotuksien pohjalta. Uudistuksessa vahvistetaan työllisyyspalveluiden yhteyttä asiakkaan hoito- ja kuntoutuspolkuun. Uudistamisessa otetaan huomioon palveluiden ja etuuksien kokonaisuuden toimivuus työllisyyttä edistävästi. Sosiaalivakuutuslainsäädäntöä uudistetaan siten, että mm. sairauspäivärahaikauden tarkistuspisteitä, osasairauspäivärahaa sekä Kelan kuntoutusrahaa ja osakuntoutusrahaa kehitetään kaikki työikäiset huomioiden. Samalla selvitetään kuinka lääkärinlausunnot (B-todistus) voisivat tukea työikäisten työkyvyn ylläpitämistä ja edistämistä prosessin eri vaiheissa nykyistä paremmin. Tavoitteena on kehittää nykyistä

sairauspäiväraha- ja kuntoutusprosessia kohti aktivoivien hoitokäytäntöjen ja kuntoutuksen suuntaa.

Hallitus kehittää Kelan matalan kynnyksen ammatillisen kuntoutuksen palveluita erityisesti osatyökykyisille (mukaan lukien yli 55-vuotiaille) työttömille henkilöille. Samalla tehostetaan syrjäytymisvaarassa olevien alle 30-v kuntoutustuella ja sairauspäivärahalla olevien nuorten kuntoutustarpeen tunnistamista ja kuntoutukseen ohjausta.

Työntekijöiden paluuta sairauslomalta työhön nopeutetaan laajentamalla Keski-Suomessa kehitetty TYÖOTE-malli valtakunnalliseksi. Mallissa tehostetaan työntekijän hoito-, kuntoutus ja työhönpaluun prosessia parantamalla erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja työterveyshuollon yhteistyötä. Vuoteen 2023 kestävässä, määräaikaisessa kehityshankkeessa juurrutetaan toimintamalli koko maassa osaksi julkisen terveydenhuollon ja työterveyshuollon yhteistyötä. Mallin käyttöönoton ennakoidaan lyhentävän sairauslomaa sekä vähentävän KELA:n etuusmenoja. Hallitus päätti vuoden 2020 lisätalousarviossa 5 miljoonan euron panostuksesta toimintamallin valtakunnallistamiseen.

- Työllisyysvaikutus 2 500

Työttömyysjaksojen lyhentäminen

Työllisyyttä edistävä työllisyyspalvelujen rahoitusmalli kunnille (TEM, STM)

Hallitus päätti puoliväliriihessä jatkaa valmistelua TE-palvelujen siirtämiseksi kunnille. Siirron yhteydessä luodaan rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia kehittämään toimintaansa työllisyyttä edistäväksi siten, että uudistuksella saavutetaan 7 000–10 000 lisätyöllistä. Valmistelussa tähdätään siihen, että kunnan vastuuta työttömyysturvan perusosan kustannuksista laajennettaisiin sekä työttömyysturvan ja työttömän palveluun aktivoinnin välinen kytkös poistettaisiin. Valtio ja kunnat jakaisivat työllisyyspalvelujen rahoitukseen liittyvää kustannusvastuuta, jolloin turvattaisiin kuntien kannusteet järjestää palveluja myös heikommassa työmarkkina-asemassa oleville. Jatkovalmistelussa selvitetään, mitkä tehtävät on tarkoituksenmukaista valtion järjestää valtakunnallisesti valtion toimesta kuitenkin niin, että valtiolle ei jää vastuu yksittäisten kuntien palveluista. Uudistuksessa huomioidaan palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Jatkovalmistelussa arvioidaan kunnille siirrettävien tehtävien rahoituksen sisällyttämistä valtionosuusjärjestelmään. Hallitun toimeenpanon varmistamiseksi hallituksen esitys valmistellaan siten, että tehtävät siirtyvät vuoden 2024 aikana. Kuntakokeilulle säädetään jatko siihen asti.

- Työllisyysvaikutus 7 000–10 000

Osaavan työvoiman tarjonta ja kohtaanto

Onnistunut kotoutuminen lisää työllistymistä (TEM, OKM)

Maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi hallitus on valmistellut kokonaisvaltaisen toimenpideohjelman kotouttamistoimien uudistamistarpeista, joka annetaan eduskunnalle selontekona. Selonteon eduskuntakäsittelyn pohjalta uudistetaan kotoutumislaki ja muu tarvittava lainsäädäntö. Maahanmuuttajien palvelujen kehittäminen on kytetty myös laajempiin palvelurakenteiden uudistuksiin. Tavoitteena on kotoutumisen merkittävä nopeutuminen. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen tehostamiseksi kunnille ja kuntayhtymille on myönnetty valtionavustuksia matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämiseen sekä yhden luukun moniammatillisten osaamiskusten toimintaan.

Heikommassa asemassa olevien maahanmuuttajien riittävän koulutustarjonnan ja ohjauksen varmistamiseksi lisätään rahoitusta vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Samalla kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyin koulutuksen rahoitusjärjestelmä erotetaan omaksi kokonaisuudeksi rahoitusjärjestelmässä.

Kotoutumistoiminnan resursseja vahvistetaan yhteensä 5 miljoonalla eurolla.

- työllisyysvaikutus n. 2 000

Työperäisen maahanmuuton koko potentiaali käyttöön (TEM)

Suomen maahanmuuttopolitiikkaa uudistetaan elinvoimalähtöisesti ja pyritään laajasti sellaiseen toimintakulttuuriin, että se tukee kunnianhimoisia tavoitteita työperäisen maahanmuuton huomattavasta lisäämisestä ja hyvistä väestösuhteista. Samalla on tehtävä tiivistä yhteistyötä kuntien ja muiden aluetason toimijoiden ja tulevien hyvinvointialueiden kanssa hyvän kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden varmistamiseksi.

Hallitus tavoittelee työperäisen maahanmuuton vähintään kaksinkertaistamista nykytasosta¹ vuoteen 2030 mennessä siten, että kestävyystiekartan edellyttämä vähintään 50 000² työperäisen maahanmuuttajan kokonaislisäys toteutuu. Tavoitteena on, että

¹ Työhön perustuvia oleskelulupia (työntekijät, asiantuntijat, kausityö) myönnettiin 8508 vuonna 2020, 9461 vuonna 2019 ja 7697 vuonna 2018.

² Maahanmuutto parantaa taloudellista huoltosuhdetta, kun maahan muuttaneiden työllisyysaste on vähintään 60 %. VM:n arvion mukaan työperäisen maahanmuuton kasvattaminen pysyvästi 10 000 hengellä vuodessa vuoteen 2030 mennessä voisi vahvistaa julkista taloutta vuoden 2029 tasolla noin 400 milj. eurolla vuodessa, jos netto-maahanmuutto lisääntyisi kumulatiivisesti 50 000 hengellä kuluva vuosikymmenen aikana. Pidemmällä aikavälillä työperäisen maahanmuuton kasvattaminen pysyvästi 10 000 hengellä vuodessa pienentäisi kestävyysvajetta noin 0,5 prosenttiyksiköllä suhteessa BKT:hen eli runsaalla 1 mrd. eurolla nykyrahassa.

vuoden 2030 jälkeen lisäys on vähintään 10 000 vuositasona. Painopisteenä ovat hallitusohjelmassa mainitut työvoimapulasta kärsivät alat sekä tki-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset erityisosaajat, opiskelijat ja tutkijat. Hallitus edistää myös yrittäjien ja sijoittajien maahanmuuttoa. Uudistuksissa otetaan huomioon ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunta.

Työ- ja koulutusperusteiselle maahanmuutolle laaditaan budjettiriiheen 2021 mennessä tiekartta, jossa määritellään visio, tarkennetut tavoitteet ja toimenpiteet työvoiman ja opiskelijoiden maahanmuuton pitkäjänteiseksi edistämiseksi. Työperäisen maahanmuuton lisäyksellä vastataan talouden kasvun, työmarkkinoiden, investointien ja tki-toiminnan tarpeisiin lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Työssä hyödynnetään mm. VN-TEAS-tutkimuksena tehtyä kansainvälisen rekrytoinnin arviointia, Pekka Ala-Pietilän työryhmän esityksiä, OKM:n ja TEM:n ennakoitua työtä ja muita keskeisiä tutkimuksia. Maahanmuuton määrän lisäykseen voidaan päästä asteittain. Pitkän aikavälin tavoitteisiin pääsemiseksi työvoiman maahanmuuton pysyviä rakenteita vahvistetaan (2,7 milj./vuosi).

Työnantaja- ja yrityspalveluissa kiinnitetään erityistä huomioita yritysten ja korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kohtaamiseen. Samalla kehitetään Suomen työmarkkinoiden vastaanottavuutta ulkomaisille osaajille. Oleskelulupaprosessien sujuvoittamisella ja nopeuttamisella edistetään myös työn perässä Suomeen muuttavien puolisoitten maahanmuuttoa. Puolisoiden pääsyä työelämään tehostetaan kohdentamalla heille työllisyys-, työnantaja- ja yrityspalveluita, puoliso-ohjelmilla, työelämän monimuotoisuusohjelmalla sekä huomioimalla puolisoit tehokkaammin maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluissa sekä kotouttamispalveluissa.

Opiskelijoiden valmistumisen jälkeinen oleskelulupaa pidennetään kahteen vuoteen. Hallituksen esitys annetaan syksyllä 2021, minkä jälkeen oleskeluluvan pituuden riittävyys arvioidaan. Hallitus panostaa Talent Boost -hankkeessaan kv-opiskelijoiden Suomessa pitämiseen yritys yhteistyöllä sekä parantamalla työelämän vastaanottavuutta ja monimuotoisuutta. Uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä pyritään kolminkertaistamaan vuoteen 2030 mennessä nostamalla samalla opiskelijoiden Suomeen työllistymisen ja jääminen 75 prosenttiin. Työllisyysvaikutus perustuu arvioon, kuinka paljon toimenpiteet kiihdyttävät työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa.

Työvoiman saatavuusharkintaa sujuvoitetaan yhtenäistämällä alueellisia linjauksia ja luomalla niihin yhtenäinen, digitalisaatiota hyödyntävä malli, joka tukee lupakäsittelyn nopeutumista. Ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishankkeessa arvioidaan myös valtakunnallisten linjausten sisältö osana lainsäädännön uudistustyötä. Varmistetaan, että tieto alueellisista linjauksista on yritysten ja muiden toimijoiden helposti saatavissa. Työllisyyden edistämisen ministeriryhmä linjaa kesäkuussa

2021 ulkomaisen saatavuusharkinnan lieventämisen alueellisen kokeilun toteuttamisesta, tavoitteista ja kohdentamisesta.

Viranomais- ja pankkipalveluiden saatavuutta työntekijöille ja yrittäjille edistetään tukemaan työ- ja koulutusperusteisten maahanmuuttajien ja heidän perheidensä Suomeen asettautumista ja jäämistä.

Selvitetään mahdollisuus etätöön ja sijoittamisen nojalla myönnettäville oleskeluluville. Edistetään EU:n yhteistä sijoittajan oleskelulupaa.

Tavoitellaan maahanmuuton käsittelymaksujen alentamista siten, että ne olisivat kilpailukykyisiä suhteessa keskeisiin verrokkimaihin lupaprosessien nopeuden vaarantumatta.

Tarkastellaan mahdollisuuksia laskea toimeentuloedellytystä eri maahanmuuttajaryhmillä.

Työperäisen maahanmuuton edistämiseen on varattu määrärahoja yhteensä 61 miljoonaa euroa, joista 44 miljoonaa euroa on pysyvä kehyspanostus. Suomen kestävä kasvun ohjelmasta rahoitetaan digiratkaisua 20 miljoonalla eurolla.

- työllisyysvaikutus 10 000

Jatkuvan oppimisen uudistus koskee koko väestöä (OKM)

Hallitus on päättänyt vahvistaa jatkuvan oppimisen uudistuksen toimenpiteitä osana Suomen kestävä kasvun ohjelmaa. Tarkoituksena on uudistaa työikäiselle väestölle suunnattuja osaamispalveluja, kehittää työelämän muutosten ennakointia sekä kohdentaa koulutusta ja ohjausta erityisesti rakennemuutosaloille sekä aliedustetuille ryhmille. Ohjauksella ja osaamiskartoituksen malleilla ehkäistään virtaa työttömyyteen ja työvoiman ulkopuolelle ja parannetaan yksilökohtaisten koulutuspanostusten vaikuttavuutta. Jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelmassa rakennetaan koulutusjärjestelmän kattava ja hallinnonrajat ylittävä jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus sekä korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen kokonaisuus. Ratkaisujen avulla yhä useammat ihmiset pääsevät uusimman tiedon ja koulutuksen äärelle kohtuullisin kustannuksin samalla, kun koulutuksen laatu paranee ja sen vaikuttavuus lisääntyy.

Jatkuvan oppimisen uudistuksen yhteydessä erityisesti varmistetaan ja vakiinnutetaan riittävä kohdennettavissa oleva koulutustarjonta, hakeva toiminta ja tuki työikäiselle väestölle. Lisäksi tehdään selvitys työttömien opiskelumahdollisuuksien kehittämisestä ja arvioidaan tähän liittyvät lainsäädännön muutostarpeet. Myös opintotuen muuttamisen edellytyksiä tukemaan paremmin jatkuvaa oppimista kartoitetaan. Uudistukseen on varattu Suomen kestävä kasvun ohjelmasta 70 miljoonaa euroa. Jatkuvan oppimisen

uudistukseen sisältyvien toimien työllisyysvaikutus tulee työttömyyttä ennaltaehkäisevästä ja rakennemuutoksen edellyttämän uuden osaamisen tuottamasta vaikutuksesta.

- Työllisyysvaikutus: 11 000

Jatkovalmisteltavia työllisyystoimenpiteitä

Työvoiman kohtaanto ja työn vastaanottamisen kannustimet

Arvioidaan nykyisen liikkuvuusavustuksen vaikuttavuus ja kannustavuus sekä selvitetään sen kehittämistarpeet. Tavoitteena on lisätä julkista taloutta vahvistavalla tavalla uusia kannustimia työn vastaanottamiseksi toisella paikkakunnalla (työn perässä muuttaminen). Uudistuksista päätetään kevään 2022 kehysriihessä.

Lomautettujen osaamisen kehittämistä edistetään lisäämällä lyhytkestoisten koulutuksien tarjontaa lomautetuille nykyisten määrärahojen puitteissa.

Käynnistetään negatiivisen tuloveron kokeilu tai muu työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamista parantava ja byrokratiaa purkava kokeilu vuoden 2023 alusta. Hallitus tekee linjaukset kesällä 2022.

Työehtosopimusjärjestelmän kehittäminen (TEM)

Paikallisen sopimisen alatyöryhmä jatkaa työtään vaalikauden loppuun hallitusohjelman mukaisesti.

Korkeakoulutusta kehittämällä lisätään työllisyyttä (OKM)

Hallitus tukee korkeakoulujen kanssa yhdessä valmisteltuja, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030 toteuttamiseen tähtääviä toimenpiteitä tavoitteena, että koulutuksen tuottama osaaminen ja tutkinnot tukevat nykyistä paremmin työllisyyttä ja työmarkkinoiden uudistumista. Toimenpiteillä edistetään sitä, että korkeakouluista valmistuu nykyistä enemmän osaajia alueille ja aloille, joilla on tai ennakoidaan olevan työmarkkinatarpeita.

Toimenpiteiden tarkemmasta toteutuksesta sovitaan korkeakoulujen kanssa sidosryhmiä kuullen vuoden 2021 loppuun mennessä ja mahdollisista politiikkatoimista päätetään tämän jälkeen.

Toimenpiteet pohjautuvat korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision, koulutuspoliittisen selonteon, jatkuvan oppimisen uudistuksen, koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton

tiekartan ja kotouttamisselonteon jo päätettyihin tai valmisteilla oleviin linjauksiin ja tavoitteisiin.

Korkeakoulukseen pääsyä nopeutetaan ja aloituspaikkoja lisätään. Kansainvälisten uusien opiskelijoiden määrää kasvatetaan ja heidän työllistymistään Suomeen parannetaan. Opintojen tosiasiallista kestoja lyhennetään kehittämällä opintojen sujuvuutta tukevia rakenteita ja siten opiskelijan mahdollisuuksia suorittaa tutkinto tavoiteajassa. Opiskelijoiden hyvinvointiin ja opintojen ohjaukseen panostetaan. Ennakoitavan ja pitkäjänteisen rahoituksen roolia korkeakoulurahoituksessa vahvistetaan.

Jatkuvan oppimisen edistämiseksi korkeakoulutuksen muotoja ja tarjontaa joustavoitetaan ja monipuolistetaan siten, että ne mahdollistavat nykyistä paremmin jatkuvan oppimisen eli työn ja opiskelun vuorottelun, työn ohessa opiskelun ja oppimisen työpaikoilla myös muutoin kuin tutkintoon tähtäävänä koulutuksena.

Toimenpidekokonaisuudella on merkittävä työllisyyspotentiali, joka tarkentuu jatkovalmistelun yhteydessä.

Nuorten erilaisia polkuja työelämään vahvistetaan (OKM)

Toteutetaan oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden uudistaminen tukemaan nuorten kouluttautumista ja työllistymistä. Yksityiskohtat tuodaan päätettäväksi budjettiriihessä 2021. Tarkoituksena on kokeilla oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista vuosina 2022–2024 ja seurata uudistamisen vaikutuksia. Hallitus päätti puoliväliriihessä osoittaa toimeen 5 miljoonaa euroa / vuosi vuosille 2022–2024.

Hallitus on päättänyt syksyn budjettiriihessä sovitun mukaisesti rahoittaa kestävän kasvun ohjelmasta ohjaamojen toiminnan kehittämistä 13 miljoonalla eurolla. Jälkihuollossa olevien nuorten asemaa parannetaan ESR-hankerahoituksella. Toimet kohdistuvat mahdollisesti nuorten arjen toimintakyvyn, -valmiuksien ja asumisen tuesta, toimeentulon ja talouden hallinnasta, koulutuksesta ja työstä sekä turvallisen aikuisen läsnäolosta ja säännöllisistä kontakteista tukihenkilöön. Vaikuttavuuden lisäämiseksi ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota koulujen ja oppilaitosten, nuoriso-, sosiaali- ja terveystoimen sekä TE-hallinnon rakenteellisen yhteistyön systemaattiseen kehittämiseen ja vahvistamiseen.

Piilotyöpaikat näkyväksi (TEM)

Käynnistetään TE-toimistoissa valtakunnallinen työnvälityksen tehostamisen hanke yritysten työvoimatarpeiden ja työnhakijoiden kohtaamisen parantamiseksi. Hankkeen tavoitteena on mm. yritysten piilotyöpaikkojen näkyväksi tuominen ja työntekijöiden

rekrytoiminen niihin. Hanke käynnistetään viimeistään pohjoismaisen työvoimamallin käynnistymisen yhteydessä ja hankkeen aikatauluksi asetetaan kolme vuotta.

Kotona lapsia hoitavien vanhempien työllisyyden edistäminen (OKM, STM, TEM)

Hallitus asettaa hallinnonalarajat (OKM, STM, TEM) ylittävän työryhmän selvittämään yhteistyössä kuntien kanssa keinoja, joilla edistetään lapsia kotona hoitaneiden vanhempien työllistymistä. Toimenpiteillä tulisi olla mahdollisimman vähän pysyviä julkisia menoja lisääviä vaikutuksia. Päätökset toimista linjataan vuoden 2021 loppuun mennessä. Toimintamallien uudistamisessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan ESR- rahoitusta.

Työryhmän tehtävänä on löytää ratkaisuja esimerkiksi siihen, miten:

- työllisyyspalveluja, opintoihin ohjausta sekä kotoutumisen palveluita tuodaan perhekeskusten yhteyteen.
- luodaan lisää ratkaisuja kieli- ja kotoutumiskoulutuksen ja lastenhoidon yhdistäviin malleihin. Edistetään avointa varhaiskasvatusta osana perhekeskuksia.
- edistetään työpaikkojen perheystävällisyyttä ja osa-aikatyön mahdollisuuksia
- Varhaiskasvatusta ja muita lapsiperheiden palveluita uudistetaan siten, että työelämän ja perheen yhdistäminen etenkin vuorotöissä käyville helpottuu.

Lisäksi tehdään vuoden 2021 loppuun mennessä vaikutusarviot mallista, jossa varhaiskasvatus olisi perheelle osapäiväisesti maksutonta puolen vuoden ajan siihen asti, kun lapsi täyttää kaksi vuotta.

3 Ilmasto- ja energiapolitiikka

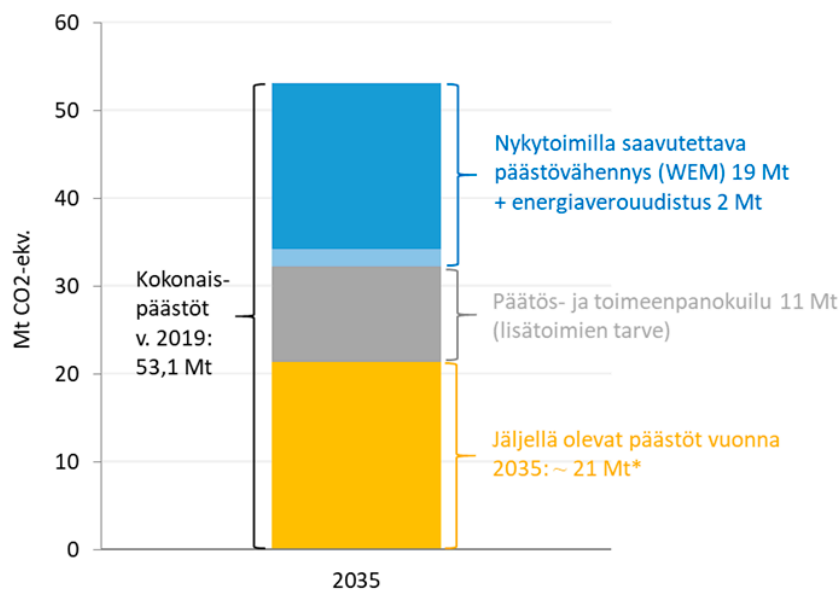
3.1 Hallituksen ilmastotoimet ja niiden riittävyystarkastelu

Hallituksen jo päättämät ilmastotoimet on kuvattu liitteessä 3. Näiden ilmastotoimien sekä aiemmin päätettyjen toimien kattavuuden ja vaikuttavuuden täsmentymisen myötä matka hiilineutraaliustavoitteeseen on lyhentynyt merkittävästi.

Hiilineutraaliuteen vielä tarvittavien ilmastopäätösten määrää kuvaava päätös- ja toimenpidekuilu on kaventunut 11 miljoonaan tonniin (Mt) hiilidioksidiekvivalenttia kuvassa 1 esitetyllä tavalla. Vuoden 2020 ilmastovuosikertomuksessa kuilun suuruudeksi arviointiin vielä 15 Mt.

Vuosaaren ilmastokokouksen yhteydessä helmikuussa 2020 taas arviointiin, että päätös- ja toimeenpanokuilun suuruus olisi 19 Mt. Tällöin hallitus laati tiekartan kuilun umpeen kuromiseksi. Vuosaassa tehty analyysi ei ole menetelmältään täysin vertailukelpoinen tässä ja ilmastovuosikertomuksessa tehdyn analyysin kanssa, mutta vertailu osoittaa muutoksen suunnan ja mittakaavan.

Kuva 1. Ilmastotoimien riittävyystarkastelu

Nykytoimilla saavutettavat päästövähennykset perustuvat HIISI-hankkeen 24.3.2021 WEM-skenaarioon eli nykytoimiskenaarioon, joka sisältää tehdyt ilmastopäätökset 1.1.2020 asti. Lisäksi mukaan on laskettu 1.1.2021 voimaantullut energiaverouudistus, jonka päästövähennyksiä on arvioitu 2 Mt.

Hallituksen linjaukset:

- Hallitus on sitoutunut päättämään tarvittavat lisätoimet, jotta hiilineutraalius 2035 toteutuu.
- Ilmastotoimien riittävyysanalyysissä (kohta 2.1.) kuvatus perusteella suunnitelma, päätökset tai toimeenpano puuttuu 11 Mt päästövähennysten osalta. Hallitus päättää lisätoimista tämän kuulun umpeen kuromiseksi sekä turpeen veromuutosten aiheuttamaa päästöjen lisäystä vastaavista päästövähennyksistä KAISU-suunnitelman ja ilmasto- ja energia-strategian hyväksymisen yhteydessä budjettiriihessä 2021.

Taulukko 2. Päätös- ja toimeenpanokuilu 11 Mt umpeen kurominen

Ilmastosuunnitelma	Päästövähennys *	Toimia *
Keskipitkän aikavälin ilmasto-suunnitelma (KAISU)	4–5 Mt	Öljylämmityksestä luopuminen Työkoneiden ja F-kaasujen lisätoimet Teollisuuden tiekarttojen vaikutus Kaukolämmön vähähiilisyys Edeltävät yht. 2,4 Mt Maatalouden toimet, mm. CAP-uudistuksessa Muut lisätoimet
**Fossiilittoman liikenteen tiekartta	**1,6 Mt + 0,4 Mt (sisältyy ylle)	Liikenteen päästöjen puolitus 2030 + päästövähennys v. 2035, kun tavoite hiilivapaa liikenne 2045
Ilmasto- ja energiastrategia (IES)	6–7 Mt	Fossiilisista polttoaineista luopuminen Kaukolämmön vähähiilisyys Muut lisätoimet
**Teollisuuden tiekartat	**2–4 Mt (sisältyy ylle)	Kestävän kasvun ohjelman toimet vauhdittavat investointeja

*Toimet ja päästövähennykset täsmeytyvät KAISU:n ja IES:n valmistuttua syksyllä 2021.

**Sisältyvät yllä oleviin KAISU ja IES ilmastosuunnitelmiin

- Hallitus päivittää arvion ilmastotoimien toimeenpanon etenemisestä viimeistään kevään 2022 kehysriihessä.
- Ilmastotoimien toimeenpanoa vauhditetaan kestävä kasvun ohjelmalla, oikeudenmukaisen siirtymän rahastolla ja kehys- ja budjettipäätöksillä sekä ilmastorahastolla.
- Maatalouspolitiikan uuden ohjelmakauden valmistelussa ja toimeenpanossa varmistetaan, että toimenpiteet tukevat ilmastotavoitteiden toteuttamista kokonaiskestävyyden huomioiden.
- Työsuhdeautoetua uudistetaan budjettiriihen 2020 kirjauksen perusteella siten, että verotus ja muut keinot ohjaavat valitsemaan työsuhdeautoksi vähäpäästöisen auton.
- Käynnistetään merituulivoiman demonstraatiohankkeita. Selvitetään maa- tuulivoiman ja aluevalvonnan yhteensovittamista erityisesti Itä-Suomessa.
- Selvitetään kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavien sähkökattiloiden ja niiden yhteydessä olevien vastusten siirtämistä sähköveroluokkaan II osana lämpöpumppujen veroratkaisua.
- Osa oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) käytetään turvetta korvaavien kaukolämmön investointien tukemiseen.
- Käynnistetään selvitys vihreän siirtymän aiheuttamista osaamistarpeiden muutoksista (yhteistyössä OKM, TEM, YM).
- Hallitus julkistaa puoliväliriihessä Luontolahjani Suomelle -kampanjan hallitusohjelman mukaisesti. Yksityisen omistajan siirtäessä suojeluun omistamansa arvokkaan luontoalueen, Metsähallituksen luontoarvoiltaan arvokkaimmista alueista siirretään suojeluun vastaavankokoinen alue. Kampanja on käynnissä vuoden 2022 loppuun. Kampanjaan lasketaan mukaan kesäkuun 2019 alusta tähän hetkeen tehdyt yksityiset lahjoitukset, joita on kertynyt noin 300 ha. Lisäksi Koneen säätiön tekemä 1 400 hehtaarin Sanginjoki-lahjoitus lasketaan mukaan. Kampanjan myötä suojeltavien valtion alueiden suuruus on yhteensä maksimissaan 5 000 ha. 3 000 ha ylittävältä osin lisäsuojelu toteutetaan Metsähallituksen osalta kustannusneutraalisti. Luontolahjakampanjaan ei käytetä ympäristöministeriön määrärahoja.
- Käynnistetään Saaristomeri-ohjelma, jonka tavoitteena on vähentää Saaristomeren valuma-alueen kuormitusta siten, että kohde voidaan poistaa Itämeren suojelukomission (HELCOM) hot spot -listalta vuoteen 2027 mennessä. Työtä tehdään ympäristöministeriön johdolla yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön sekä muiden ministeriöiden ja alueellisten toimijoiden kanssa ja sitä seuraa ministeritason seurantar ryhmä.
- Hallitus antaa eduskunnalle syyskaudella 2021 esityksen turpeen lattiahintamekanismista. Lattiahintamekanismi astuu voimaan 1.1.2022. Lattiahintaperustuu lakiin kirjattavaan päästöoikeuden hinnan ja turpeen veron yhteenlaskettuun tasoon (e/tCO₂), jonka arvioidaan riittävän turpeen energiakäytön

vähintään puolittumiseen vuoteen 2030 mennessä. Taso asetetaan asiantuntija-arvioiden perusteella. Vuosittain arvioidaan esimerkiksi veron määrittämishetkeä edeltävän kahdentoista kuukauden perusteella päästöoikeuden hinnan keskiarvo, johon lisätään turpeen vero. Mikäli näin määritetyn päästöoikeuden hinnan keskiarvon ja turpeen veron summa olisi pienempi kuin lakiin kirjattu yhteenlaskettu taso, turpeelle määrättäisiin seuraavalle vuodelle erotuksen suuruinen lisävero veroyksiköiksi muutettuna (e/MWh). Vero tulee määrittää hyvissä ajoin ennen vuodenvaihdetta ennakoitavuuden vuoksi.

3.2 Oikeudenmukaisen siirtymän toimenpidekokonaisuus

Ministerityöryhmä seuraa ja arvioi ilmastotyön sosiaalisia, alueellisia ja työllisyysvaikutuksia ja valmisteleo oikeudenmukaisen siirtymän toimenpidekokonaisuuden.

Ajankohtaisia toimia ja tehtyjä selvityksiä ovat mm.

- EU:n oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) kansallinen toimeenpano
- Ilmastopolitiikan tulonjakovaikutuksien arviointi kokonaistaloudellisella mallilla (VNTEAS 2020),
- Liikenteen osalta analyysi ajoneuvojen polttoaineen kulutus- ja asuntokunta-kohtaisten päästöjen yhteydestä mm. tulotasoon ja asuinpaikkaan sekä päästöjen mahdollisesta kompensoinnista (Aalto-yliopisto 2020), liikenteen perussennusteen päivityksen vaikutusarviointit sekä fossiilittoman liikenteen tielkartan lisäpäästövähennyskeinojen arviointia koskevat selvitykset.
- KAISU:n ja ilmasto- ja energiastategian hiilineutraaliustavoitteen edellyttämien lisätoimien kansantalous- ja työllisyysvaikutusten arviointi (HIISI-hanke, valmistuu kesäkuussa), sekä arvioidaan lisätoimien vaikutuksia kansalaisten yhdenvertaisuuteen.
- Ilmastopolitiikan pyöreä pöydän toiminta luo yhteistä ymmärrystä ja näky-mää oikeudenmukaiseen siirtymään.

Hallituksen linjaukset:

- Ministerityöryhmän sihteeristö seuraa oikeudenmukaisen siirtymän toimenpidekokonaisuutta. Seuraava tarkastelu tehdään kesällä 2021.
- Ministerityöryhmä päättää käynnistää selvityksen vihreän siirtymän aiheuttamista osaamistarpeiden muutoksista (yhteistyössä OKM, TEM, YM).

Toimenpiteet turvealan murrokseen vastaamiseksi

Hallitus on puoliväliriihessä käsitellyt laajapohjaisen turvetyöryhmän esityksiä. Turpeen energiakäyttö vähenee hallitusohjelmassa ennakoitua nopeammin. Hallitus tunnistaa turpeen tukea ripeästi oikeudenmukaista siirtymää ja turvealan yrittäjiä ja -työntekijöitä.

Energiakäytön vähentyessä turve säilyy edelleen huoltovarmuuspolttoaineena. Kaukolämmön tuotannossa korostuu tarve edistää kotimaisen kestävästi energiapuun saatavuutta sekä ottaa käyttöön polttoon perustumattomia teknologioita. Turvetta tarvitaan myös kasvualustana kasvihuone- ja metsätaimantuotannossa, kuivikkeena kotieläintaloudessa ja uusien tuotteiden raaka-aineena. Samalla kehitetään vaihtoehtoisia materiaaleja näihin tarpeisiin.

Työryhmän esitysten ja tilannearvion pohjalta hallitus päättää seuraavista toimenpiteistä. Jatkovalmistelussa toimenpiteitä arvioidaan muun muassa valtioneuvoston näkökulmasta. Toimenpiteitä valmistellaan vastaavien ministeriöiden toimesta sekä ministeriöiden yhteistyönä työ- ja elinkeinoministeriön johdolla.

Turvealan yrittäjien ja työntekijöiden tuki

- Valmistellaan kiireellisesti ja otetaan käyttöön luopumispaketti turvetuotannosta luopuville yrittäjille.
- Tuetaan yrittäjien hallittua siirtymää uuteen yritystoimintaan sekä yrittäjien ja työntekijöiden uudelleentyöllistymistä ja -kouluttautumista.

Huoltovarmuus

- Ylläpidetään ajantasaista tietoa turpeen teknisestä minimistä kaukolämpölaitoksissa.
- Nostetaan turpeen turvavarastoinnin korvaustasoa ja arvioidaan varastointiin osallistumisen kriteerejä valmistelun pohjalta.
- Selvitetään energia-, kasvu- ja kuiviketurpeen tuotantoaluereservin perustamista.
- Kotimaisen kestävästi energiapuun saatavuutta edistetään muun muassa hankintaketjuja ja logistiikkaa vahvistamalla.
- Uuden metsätalouden kannustejärjestelmän valmistelua jatketaan siten, että selvitetään pienpuun keruutuen säilyminen osana järjestelmää vaikutusarvioiden pohjalta.
- Huomioidaan yleiset sähkön ja lämmön tuotannon huolto- ja toimitusvarmuutta, kestävästi energiapuun saatavuutta sekä polttoon perustumattoman tekniikan käyttöönottoa koskevat esitykset ilmasto- ja energiastrategian valmistelussa.

- Osa oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) käytetään turvetta korvaavien kaukolämmön investointien tukemiseen.
- Budjettiriihessä päätetään turpeen verottoman pienkäytön alarajan nostamisesta seuraavasti:
 - 2022–2026 10 000 MWh
 - 2027–2029 8 000 MWh
 - 2030– 5 000 MWh
 - Vuosina 2022–2029 muutos koskee kaikkia polttoturvetta käyttäviä laitoksia siten, että veroa maksetaan vain rajan ylittävältä osalta.
 - Samassa yhteydessä päätetään KAISU-suunnitelmasta ja ilmasto- ja energiastrategiasta, joissa esitetään sitovat toimet veromuutosten aiheuttamaa päästöjen lisäystä vastaavista päästövähennyksistä.

Turpeen muu kuin energiakäyttö, vaihtoehtoiset materiaalit

- Kootaan ajantasainen tilannekuva kasvu- ja kuiviketurpeen tarpeesta ja tuotantomahdollisuuksista. Arvioidaan kasvu- ja kuiviketurpeen saatavuutta turvaavien toimien tarvetta tilannekuvan pohjalta.
- Huomioidaan kuiviketurpe ja muut vastaavien ominaisuuksien kuivikemateriaalit eläinten hyvinvointikorvauksessa.
- Tuetaan TKI-toimia uusien korkeamman jalostusasteen turvepohjaisten tuotteiden kehittämiseksi ja pilotoimiseksi sekä turvetuotannon menetelmien kehittämiseksi yhä kestävämmäksi vesistö-, monimuotoisuus- ja ilmastovaikutukset huomioiden.
- Tuetaan TKI-toimia kierrätettävien turvepohjaisten sekä turpeelle vaihtoehtoisten kasvualustojen ja kuivikemateriaalien kehittämiseen.

Tuotantoalueiden jälkihoito ja -käyttö

- Kootaan toimintamalli tuotantoalueiden jälkihoitoon ja -käyttöön, mukaan lukien sujuvat menettelyt maankäytön muutoksessa sekä jatkokäytön suunnittelun tuki ja tietopohja.
- Metsähallitus hankkii tuotannosta poistuvia alueita uusiokäyttöön ennallistus- tai monikäyttötarkoituksiin.
- Valmistellaan siirtymäajan työllisyysmahdollisuuksia tarjoava ennallistamishanke soveltuvien suoalueiden ennallistamiseksi, suonpohjien vettämiseksi ja uudelleen soistamiseksi, sekä kosteikkojen perustamiseksi hyödyntäen olemassa olevia ja valmisteilla olevia tuki-instrumentteja ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaa.

Toimenpiteiden rahoitus

- Toimenpiteiden rahoituksessa hyödynnetään mahdollisimman laajasti oikeudenmukaisen siirtymän rahastoa (JTF) ja aluekehitysohjelmien mahdollisuuksia. Toimenpiteiden kansallista rahoitusta varten varataan 60 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja 10 miljoonaa vuonna 2022. Osaa toimenpiteistä voidaan tukea osana muita käynnissä olevia hallituksen toimenpiteitä. Kansallisessa rahoituksessa priorisoidaan turvealan yrittäjien ja työntekijöiden tukeen liittyviä toimenpiteitä.

4 Osaaminen ja sivistys

Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä on edistänyt hallituskauden ensimmäisellä puoliskolla hallitusohjelman keskeisten hankkeiden toteutusta painopiste-alueellaan ja käsitellyt erityisesti seuraavat asiakokonaisuudet:

- Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki on vahvistettu ja uudistus tulee voimaan 1.8.2021 lukien.
- Koulutuspoliittinen selonteko on valmistelussa ja tarkoitus lähettää eduskuntaan maaliskuussa 2021.
- Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjaukset ovat valmiina vuoden 2020 lopulla ja toimeenpanosuunnitelma valmistellaan keväällä 2021.
- TKI-tiekartta on valmistunut vuonna 2020 ja toimeenpano on käynnissä.
- Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen Oikeus oppia ja ammatillisen koulutuksen Oikeus osata -ohjelmien toteutus on toimeenpanovaiheessa. Myös lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma on käynnistymässä keväällä 2021.
- Kiusaamisen ehkäisemisen toimenpideohjelma on hyväksytty ja toimeenpanovaiheessa.
- Uusi laki esittävän taiteen edistämisestä tulee voimaan 1.1.2022.
- Luovien alojen edistämiseksi on valmistunut TEM:n päävastuulla ja yhteistyössä OKM:n kanssa Luovan talouden tiekartta, johon sisältyy mm. Creative Business Finlandin perustaminen.
- Harrastamisen Suomen mallin pilotointivaihe on meneillään ja sen pohjalta käynnistyy mallin varsinainen toteutus ja seuraava haku aukeaa maaliskuussa 2021. Myös mallin toista vaihetta valmistellaan parhaillaan.

Hankkeet ovat edenneet hallituksen tavoitteiden mukaisesti. Ministerityöryhmä katsoo, että hankkeiden avulla on luotu edellytyksiä koulutus- ja osaamistason nostolle kaikilla koulutustasoilla, edistetty koulutuksellista tasa-arvoa ja oppimiseröjen kaventumista, luotu edellytyksiä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi, edistetty Suomen asemaa kansainvälisesti houkuttelevana paikkana opiskella, tutkia ja investoida sekä vahvistettu luovien alojen asemaa sekä tuettu liikunnan ja liikkumisen edellytyksiä.

Koronapandemia on kuitenkin aiheuttanut merkittäviä haasteita ja ongelmia erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnille sekä kulttuurin, nuorisotyön ja liikunnan toimialoille. Pandemia on aiheuttanut kaikilla koulutusasteilla oppimisvajetta ja lisääntynyttä tuen tarvetta sekä edellyttänyt poikkeuksellisia opetusjärjestelyitä. Hallitus on tehnyt merkittäviä panostuksia koronasta johtuvien haittavaikutusten lieventämiseksi, esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointipaketin, kulttuurin, taiteen, nuorisotyön ja liikunnan lisäpanostuksien sekä vapaan sivistystyön ja harrastustoiminnan tukemisen keinoin. Lasten ja nuorten tukipaketin avulla on tuettu kaikkia koulutusasteita. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä on vahvistettu merkittävästi. Lisäksi hallitus on tukenut työikäisten osaamisen vahvistamista lisäpanostuksilla.

Rahapeliteottojen vähenemisestä johtuvat rahoitusongelmat heijastuvat kulttuurin ja luovien alojen, liikunnan ja nuorisotyön sekä tieteen sektoreille.

Hallituksen linjaukset

- Toteutetaan oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden uudistaminen tukemaan nuorten kouluttautumista ja työllistymistä. Yksityiskohdat tuodaan päätettäväksi budjettiriihessä 2021.

5 Sosiaali- ja terveystalitiikka

5.1 Sote-uudistukseen liittyvät kysymykset

Esitykseen liittyvien lakien voimaantulo on tarkoitus porrastaa siten, että osa tulisi voimaan 1.7.2021 ja osa 1.3.2022 kun uudet aluevaltuustot aloittavat toimintansa. Viimeiset lait tulisivat voimaan 1.1.2023. Esitykseen liittyisi myös siirtymäaikoja. Uudistuksen voimaanpanolain on tarkoitus tulla voimaan 1.7.2021. Lisäksi hyvinvointialueista annettavaa lakia sovellettaisiin osittain jo heti hyvinvointialueiden toimintaan. Lakien hyväksymisen jälkeen valmistaudutaan sote-uudistuksen toimeenpanoon. Sote-ministerityöryhmä ohjaa toimeenpanon valmistelua ja toteutusta.

Aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarinen selvitystyö valmistui 12.01.2021. Selvityksen tavoitteena oli selvittää, millä edellytyksin ja mitä tehtäviä kunnilta, kuntayhtymiltä ja valtiolta voitaisiin siirtää hallitusohjelman mukaisesti muodostettaville kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueidelle. Selvityksessä ehdotetaan, että sote-uudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaisille hyvinvointialueille siirrettäisiin kuntien nykyisin hoitamat ympäristöterveydenhuollon tehtävät 1.1.2026. Lisäksi selvityksessä esitetään harkittavaksi monialaisten maakuntien tehtävien laajentamisen jatkotarkastelu.

Maakuntaveron käyttöönottoa on selvitetty parlamentarisessa maakuntaverokomiteassa. Komitean tehtävänä oli selvittää ja arvioida maakuntien verotusoikeutta maakuntien rahoituslähteenä, sekä selvittää millaisia muutoksia verojärjestelmään ja verotulojen tasausjärjestelmään tarvittaisiin, jos maakuntien rahoitus perustuisi kuntien tavoin valtion rahoituksen ja maksutulojen lisäksi maakuntien verotusoikeuteen. Komitean työ valmistui 11.3.2021.

Monikanavarahoituksen purkamista käsitellään omassa hankkeessa. Työtä varten on asetettu neljä virkamiehistä koostuvaa valmisteluryhmää 12.11.2020, jotka tekevät valmistelutyötä myöhemmin käynnistettävän parlamentaarisen valmistelun tueksi. Valmisteluryhmien tehtävänä on koota ratkaisuvaihtoehtoja monikanavarahoituksen purkamiseksi aiempien hallituskausien aikana tehtyjen työryhmätöiden ja muiden selvitysten pohjalta, sekä selvittää vaihtoehtojen vaikutuksia. Valmisteluryhmien työ valmistuu toukokuussa 2021. Parlamentaarinen valmistelu käynnistyy 2021.

5.2 Hoitotakuu

Hallitusohjelmassa todettu perusterveydenhuollon hoitotakuu toteutetaan osana tuottavuuskokonaisuutta sekä Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Hyvinvointialueille luodaan kannuste toteuttaa hoitotakuuta, johon on hyviä malleja ja käytäntöjä olemassa. Palveluseteleiden käytöstä säädetään osana hoitotakuulainsäädäntöä valmistelun edetessä. Hoitotakuu-HE:n valmistelua on jatkettu ja tavoitteena on antaa hallituksen esitys eduskunnan käsittelyyn vuoden 2021 aikana. Hallitusohjelman mukaisella seitsemän vuorokauden hoitotakuulla tarkoitetaan terveydenhuoltolain mukaisten kiireettömän hoidon määrärajojen tiukentamista perusterveydenhuollossa seitsemään päivään nykyisestä kolmen kuukauden määräajasta. Suun terveydenhuollossa tiukennettaisiin hoitoon pääsyn määrärajoja kolmeen kuukauteen nykyisestä kuudesta kuukaudesta. Säädosmuutokset on ajateltu astuvan voimaan vuonna 2023. Tätä ennen on tarpeellista kehittää kuntien ja kuntayhtymien vastuulla olevaa perusterveydenhuollon toimintaa kustannusvaikuttavasti siten, että hoitoon pääsy paranee. Näin pysyvä voimavaratarve on mahdollista arvioida ja saada mahdollisimman pieneksi. Myös covid-19-epidemian aiheuttama hoito- ja palveluvelka on kurottava umpeen.

Hoitoon pääsyn ja saatavuuden parantamiseksi tehdään kehittämistoimia osana Tulevaisuuden sote-keskusohjelmaa sekä Suomen kestävän kasvun ohjelman tuomilla lisäpanostuksilla. Kehittämishankkeet ovat käynnissä kaikilla alueilla. Sote-uudistukseen sisältyvän tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman tarkoituksena on perustaa Suomeen laaja-alaisia sosiaali- ja terveyskeskuksia, joiden ytimessä on asiakaskeskeisyys. Palvelujen tulee ottaa huomioon koko elämän kaari ja väestömme voimakas ikääntyminen edellyttää erityisesti toimintamalleja, jotka ylläpitävät ihmisen toimintakykyä mahdollisimman pitkään. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmassa on vuonna 2020 myönnetty yhteensä 70 miljoonaa euroa valtionavustuksina tulevien hyvinvointialueiden mukaisien alueiden hankkeille, joissa erityisesti parannetaan hoitoon pääsyä ja nuorten psykososiaalisten menetelmien saatavuutta sekä edistetään muita ohjelman mukaisia tavoitteita. Ohjelman täydennyshaku on tarkoitus avata keväällä 2021. Valtionavustushankkeiden kansallista ohjausta vahvistetaan. Tämän avulla voidaan varmistaa se, että hankkeet toteuttavat konkreettisesti ja mitattavasti hoitoon pääsyn paranemista.

EU-rahoitteisella Suomen kestävän kasvun ohjelmalla (Pilari 4) on tarkoitus rahoittaa vuosina 2021–2023 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistamista ja kustannusvaikuttavuuden lisäämistä (yhteensä 400 milj. euroa, josta 100 milj. euroa uusiin digitaalisiin palveluihin). Suunnitelmana on toteuttaa loppuvuonna 2021 valtionavustushaku tulevien hyvinvointialueiden mukaisten alueiden hankkeille.

Tulevaisuuden sotekeskus-ohjelman ja Suomen kestävän kasvun ohjelman valtionavustus-hankkeet tulevilla hyvinvointialueilla muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla hoitotöiden nopeuttamisen pysyvää voimavaratarvetta pystytään pienentämään.

Sote-ministerityöryhmä jatkaa sote-liitännäisten asioiden lisäksi perhe- ja peruspalveluministerin toimialaan kuuluvien ajankohtaisten asioiden käsittelyä, COVID19-pandemiaan liittyvien kysymysten tarkastelua, sekä muiden ajankohtaisten asioiden seurantaa.

6 Lapsi- ja nuorisopolitiikka

6.1 Hallituksen linjaus väestöpoliittisista toimista

Tasapainoinen väestökehitys on olennainen osa Suomen hyvinvointia. Suomi on EU:n nopeimmin ikääntyvien maiden joukossa ja luonnollinen väestönkasvu on negatiivinen. Nykyisellä kehityksellä v. 2030 Suomen väestön määrä kääntyy laskuun. Suomen kokonaisedelmällisyys on alle EU:n keskiarvon. Tämä väestökehitys toisi jatkuessaan monia haasteita sekä yhteiskuntapolitiikalle että talouden kestäväälle kasvulle. Samalla vuoden 2020 aikana on havaittu myönteisiä muutoksia: syntyvyyden lasku kääntyi lievään nousuun ja nettomaahanmuutto on ennätyskorkea. Tätä myönteistä muutosta on tarpeen tukea ja vauhdittaa.

Sekä yhteiskuntapolitiittisista että taloudellisista syistä hallitus pitää tarpeellisena edistää tasapainoista väestönkehitystä ja aktiivista väestöpolitiikkaa. Suomalaisten keskimääräinen toivottu lapsilukutoive on lähes kaksi lasta, mutta Suomen kokonaisedelmällisyys on viime vuodet ollut merkittävästi tätä alempi. Hallitus asettaa tavoitteekseen tukea aktiivisesti ihmisten mahdollisuutta perheellistyä ja saada toivomansa määrä lapsia. Tämä edellyttää myönteistä ”lapsia, totta kai” -tavoitteesta lähtevää viestintää, tasa-arvoista vanhemmuutta ja lasten kasvatusta arvostavia, perheen ja työn yhteensovittamisen mahdollisuuksia sekä lapsiköyhyysasteen määrätietoista vähentämistä ja perheiden palveluiden parantamista. Myös perhevapaaauudistuksen onnistunut toteutuminen on omiaan edistämään hallituksen väestöpoliittisia tavoitteita. Hallituksen tavoitteena on, että Suomi on entistä lapsi- ja perheystävällisempi maa, joka on mukaan ottavampi ja yhdenvertaisempi.

Samoin hallitus tavoittelee aktiivista työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisäämistä. Erityinen painoarvo on erityisosajien, korkeakouluopiskelijoiden maahanmuuton houkutelulla sekä paluumuuton tukemisella. Tavoitteen edistämiseksi hallitus päättää puoliväliriihessä työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton huomattavasta vauhdittamisesta ja toimenpidekokonaisuudesta asetettavien tavoitteiden saavuttamiseksi. Paluumuuton edistämiseksi hallitus lisää aktiivista viestintää.

Osana väestöpolitiikkaa myös terveeseen ikääntymiseen kiinnitetään huomiota. Keskeistä on toimintakykyisen ikääntymisen tukeminen. Valmistelua tehdään sosiaali- ja terveysministeriössä osana kansallista ikäohjelmaa. Poikkihallinnollinen ikäohjelma on laadittu yhteistyössä eri ministeriöiden, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa.

Näistä toimenpiteistä huolimatta on eri alueilla varauduttava myös väkiluvun ja nuorten ikäluokkien supistumiseen ja sopeutettava politiikkaa sen mukaisesti. Tämä kehitys on tunnistettu muun muassa osana hallituksen koulutuspoliittista selontekoa. Alueelliseen väestökehitykseen voidaan vaikuttaa parantamalla mahdollisuuksia monipaikkaiseen ja paikkariippumattomaan työhön. Poliittikasunnittelun tueksi tarvitaan nykyistä parempaa alueellista tietoa muuttoliikkeestä.

Nykyajan väestöpolitiikka kehittää inhimillisiä voimavaroja, tietopohjaa ja vuorovaikutusta – ei ole kyse vain syntyvyys- ja kuolleisuuslukuista. Ihmislähtöinen ja tietopohjainen väestöpolitiikka tarkoittaa väestökehityksen integroimista kestäväen kehityksen, kasvun ja osaamisen politiikkoihin. Hallitus kehittää väestö- ja perhetietoja koskevaa tietopohjaa ja väestöpoliittista seurantaa tietopohjaisen päätöksenteon tueksi sekä valtakunnallisesti että alueellisesti ja vahvistaa väestöpolitiikan näkökulmaa kaikessa valmistelussa.

Hallituksen tavoitteet ovat seuraavat:

- Suomen väestö kasvaa maltillisesti tavoitellen parempaa huoltosuhdetta.
- Ihmisiä tuetaan aktiivisesti kohti toivomaansa lapsimäärää ja ero toivotun ja toteutuneen lapsiluvun välillä pienenee. Perheellistyä voi monella tapaa ja erilaiset perhemallit ovat yhtä arvokkaita. Tarkemmista toimista perhemyön-teisyyden ja lapsilukutoiveiden toteutumisen edistämiseksi päätetään osana hallituksen tulevaa työtä.
- Asetetaan tavoitteet ja toimenpiteet työ- ja koulutusperäisen maahanmuu-ton vauhdittamiseksi ja edistetään osaavan työvoiman pysymistä maassa. Tavoitteena on kasvattaa työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa vähintään 10 000 hengellä vuodessa vuoteen 2030 mennessä.
- Hallitus kehittää väestö- ja perhetietoja koskevaa tietopohjaa ja väestöpoliit-tista seurantaa tietopohjaisen päätöksenteon tueksi sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.
- Hallitus vahvistaa väestöpolitiikan näkökulmaa kautta valtionhallinnon ja väestöpolitiikan näkökulma valtavirtaistetaan osaksi eri yhteiskuntapolitiikko-jen valmistelua.
- Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopoliittinen ministeriryhmä seuraa väestö-poliittisten tavoitteiden toteutumista ja täsmentää toimenpiteitä yhteis-työssä sote-ministerityöryhmän, työllisyyden ministeriryhmän sekä osaa-misen, innovaatioiden ja sivistyksen ministeriryhmän kanssa tavoitteiden toteuttamiseksi.

6.2 Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen

Pääministeri Sanna Marinin hallitus vahvistaa strategista työtä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi monialaisesti koronatilanteen aikana ja sen jälkeen. Työssä ovat mukana myös kunnat ja kansalaisyhteiskunta. Työn osana tehdään tilannekuva sekä määritellään tavoitteet ja keinot niihin pääsemiseksi.

Osallistavamman yhteiskunnan rakentaminen ja sen haavoittuvimpien jäsenten terveyden, kehityksen ja suojelun varmistaminen ovat nykyhetken ja lähivuosien suurimpia haasteita. Lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeet ovat koronatilanteen seurauksena kasvaneet, ja useat selvitykset osoittavat, että pitkittynyt kriisi vaikuttaa kaikkien, mutta erityisesti jo aiemmin heikommassa asemassa olleiden lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin.

Koronakriisi on monin tavoin syventänyt eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Riskinä on, että korjaavien palveluiden tarve kasvaa pitkäaikaisesti, ellei tätä kehityskulkua päättäväisesti katkaista. Siksi ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea sekä perustason palveluja on vahvistettava, ja erityistä huomiota on kiinnitettävä perheiden ja vanhemmuuden tukemiseen, syntyneeseen palveluvelkaan mielenterveys- ja lastensuojelupalvelujen saatavuudessa sekä niiden yhteistyön kehittämiseen. Oppimis- ja hyvinvointivajetta tulee kuroa umpeen ja erityishuomiota kiinnittää niiden lasten ja nuorten tukemiseen, joiden kohdalla etäopetus on ollut pitkäaikaista tai toistuvaa.

Hallituksen linjaukset:

- Aloitetaan laajapohjainen valmistelu lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvasta monialaisesta toimenpidekokonaisuudesta. Lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä koordinoi valmistelua, joka sisältää vaikuttavat ja vaikutuksiltaan riittävän pitkäaikaiset uudistus- ja tukitoimet koronakriisistä toipumiseksi. Esitykset käsitellään tarvittaessa yhdessä muiden ministerityöryhmien kanssa.
- Eri yhteiskuntapolitiikan alueilla toteutettavien toimien johdonmukaisuuden varmistamiseksi lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä valmistelee toimenpidekokonaisuutta vuorovaikutuksessa hallituksen muiden ministerityöryhmien kanssa;
- Toimenpiteiden suunnittelussa otetaan huomioon lasten, nuorten ja perheiden näkemykset tutkimustiedon ja kuulemisten avulla;
- Toimenpidekokonaisuus sovitetaan yhteen muun koronakriisistä toipumiseen tähtäävän valmistelun sekä kansallisen lapsistrategian toimeenpanon kanssa.

7 Oikeusvaltion kehittäminen ja sisäinen turvallisuus

Koronaepidemiasta johtuvista ajoittaisista aikataulu- ja henkilöstöresurssihaasteista huolimatta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen on edennyt. Osa tavoitteisiin liittyvistä toimista on jo valmistunut ja merkittävä osa valmistuu vuoden 2021 aikana. Toimenpiteiden varsinainen toimeenpano on useiden tavoitteiden osalta käynnistymässä, sillä hallitusohjelmakauden alkupuoliskolla on valmisteltu tavoitteeseen liittyviä toimintaohjelmia, selontekoja, selvityksiä ja hallituksen esityksiä.

Ministerityöryhmän toimialaan kuuluvat strategiset kokonaisuudet ja niihin liittyvät toimenpiteet tukevat koronavirusepidemiasta selviytymistä. Valmistelussa on pystytty ottamaan nopealla aikataululla huomioon epidemian aikana nousseita yhteiskunnallisia haasteita kuten demokratian, osallisuuden ja turvallisuuden tunteen vahvistaminen, eriarvoisuuden ja haavoittuvassa asemassa olevien huomioiminen, perus- ja ihmisoikeuksien vahvistaminen sekä kansalaisten ja yritysten ylivelkaantumisen torjunta. Koronaepidemian vuoksi toteutetut rajoitustoimet ovat vaikuttaneet oikeusturvan oikea-aikaiseen saatavuuteen. Oikeushallinnossa ruuhkien purkamisen on arvioitu kestävän ainakin vuoden 2021. Turvallisuusviranomaisten operatiivinen toimintakyky on säilynyt koronan aikana yleisesti ottaen hyvänä.

Ministerityöryhmän tehtäväalueeseen sisältyvien kokonaisuuksien toimenpiteet ovat pääosin riittäviä. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristössä on kuitenkin tapahtunut vaikeasti ennakoitavissa olevia muutoksia. Poliisin ja oikeuslaitoksen toimijoiden toimintakyvyn säilyttäminen vaatii yhteiskuntaa vastaamaan uudenlaisiin haasteisiin sekä varautumaan edelleen monimutkaistuviin turvallisuustilanteisiin ja oikeuskysymyksiin.

Lisäksi oikeusministeriö on ryhtynyt useisiin toimiin kansalaisten ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi. Ylivelkaantumisen torjunnan tehostamiseksi talous- ja velkaneuvonnan resursseja on vahvistettu ja palvelukanavia lisätty sekä valmisteltu ehdotus kansallisen talousosaamisen strategiaksi. Lähivuosina ylivelkaantumisen torjuntaa tehostetaan lisää perustamalla positiivinen luottotietorekisteri. Ylivelkaantumiseen liittyviä ongelmia pyritään vähentämään kuluttajaluottolainsäädäntöön tehtävillä tiukennuksilla, lisäämällä sosiaalisen luototuksen saatavuutta sekä parantamalla velallisten asemaa velkajärjestelyssä ja yrittäjien pääsyä uuteen alkuun. Myös pienituloisten

ulosottovelallisten aseman helpottamista selvitetään. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä koskeva esitys annetaan eduskunnalle jo tänä keväänä. Edellä mainittujen toimien lisäksi on koronavirusepidemian johdosta väliaikaisesti muutettu useampaan otteeseen kuluttajaluottoja koskevia kuluttajansuojalain säännöksiä, konkurssilakia ja ulosottoaarta kansaisten ja yritysten aseman helpottamiseksi.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että poliisien määrä nostetaan 7 500 henkilövuoteen vuoteen 2022 mennessä, oikeudenhoidon riittävät resurssit turvataan ja oikeudenkäyntien kokonaiskestoa lyhennetään. Tuomioistuinten resurssitilannetta on pyritty parantamaan hallituskaudella, mutta jo pitkään jatkunut krooninen aliresursointi-tila on voimakkaasti heikentänyt tuomioistuinten mahdollisuuksia käsittelyaikojen lyhentämiseen. Myös julkiseen oikeusapuun kohdistuu resurssien puutteen vuoksi paineita henkilöstöresurssien vähentämiseen. Kuitenkin kansalaisten oikeussuojan saatavuus julkisessa oikeusavussa tulee turvata sekä tuomioistuinkäsittelyssä että ulkoprosessuaalisissa asioissa.

Hallituksen linjaukset:

- Velkajärjestelylakia muuttamalla parannetaan velkajärjestelyyn pääsyä ja edesautetaan sekä taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden yrittäjien, että muiden velallisten selviytymistä velkajärjestelystä. VN-Teas selvityksen pohjalta päätetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pienituloisten ulosottovelallisten asemaa joko ulosoton suojaosuutta korottamalla vähintään takuueläkkeen tasolle tai muulla vähintään yhtä tehokkaalla toimenpiteellä. Ulosottovelan lopullisen vanhentumisajan lyhentämistä arvioidaan osana toimia. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja lyhennetään. Kuluttajaluottojen enimmäiskoron mahdollista pysyvää madaltamista ja markkinoinnin rajoittamista arvioidaan kuluttajaluottosääntelyn kokonaistarkastelun yhteydessä. Yrityssaatavien perintäkuluille asetetaan enimmäismäärät. Perustetaan toiminto koordinoimaan kansalaisten talousosaamiseen liittyvää sidosryhmäyhteistyötä.
- Valmistellaan esiselvitys ulkomaalaislain kokonaisuudistuksesta.

8 Elinkeinopolitiikka

Yksinyrittäjien sosiaaliturvan parantamiseksi tehdään jatkoselvitys kehysriiheen 2022 mennessä yrittäjä- ja palkkatulojen vakuuttamisen ja päivärahan määräytymisen uudistamiseksi yhdistelmävakuutuksen suuntaan.

Selvitetään sääntelyvaihtoehtoja yritysten pikaluotoista aiheutuvien velkaongelmien torjumiseksi (VM, OM).

Selvitetään tarve säätää pienyritysten oikeudesta saada elinkeinon harjoittamisen kannalta välttämättömät palvelut, kuten pankki- ja vakuutus- sekä tietoliikennepalvelut.

8.1 Uudistuvan teollisuuden strategia, osa-aluekohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet

Talousarvioneuvotteluissa 16.9.2020 hallitus linjasi valmistelewansa elpymissuunnitelman rinnalla uudistuvan teollisuuden strategian, jota koskevassa kirjauksessa todetaan: "Hallitus sitoutuu edesauttamaan EU:n elpymispaketin hyödyntämistä vientiteollisuuden uudistumista, kasvua ja kilpailukykyä parantavalla tavalla. EU:n elpymispakettia käytetään teollisuuden toimintaedellytyksien turvaamiseksi ja uudistumisen kannustamiseksi sekä teollisuuden vähähiilisyden edistämiseksi, jalostusarvon kasvattamiseksi, infrainvestointien sekä tutkimus, kehitys- ja innovaatiokeskittymien synnyttämiseksi.

Hallitus sopi kehysriiheen 2021 mennessä hallituskaudet ylittävstä uudistuvan teollisuuden strategiasta. Strategia yhteensovitetaan hallituksen hiilineutraaliustiekartan ja teollisuuden vähähiilitiekarttojen toimeenpanon kanssa ja valmistellaan laajassa yhteistyössä sidosryhmien kanssa." Strategiaa valmistelewa työryhmä asetettiin 11.11.2020 ja sen toimikausi kestää 30.4.2021 asti.

Työryhmä on nostanut strategian keskeisimmiksi teemoiksi teollisuuden investointien edistämisen sekä teollisuuden kustannuskilpailuvyyden turvaamisen. Työryhmä näkee, että on tarpeen luoda yhteinen tahtotila pitemmälle ajalle huolehtia teollisuuden kilpailuvyydestä ja investointiedellytyksistä etenkin suhteessa keskeisiin kilpailijamaihin. Olemassa olevan tuotannon kustannuskilpailukyky mahdollistaa investoinnin uuteen.

Strategian visio

Teollisuus on Suomelle edelleen elintärkeää **ja se on tärkeä työllistäjä eri puolilla maata**. Suomi on vetovoimainen teollisuuden tutkimus- ja tuotekehitys-, investointi- ja tuotanto-maa, josta on hyvät yhteydet globaaleille markkinoille. Tämän ansiosta Suomi on vuonna 2030 maailman kilpailukykyisin toimintaympäristö hiilineutraalisuuteen tähtäävälle teollisuudelle, joka mahdollistaa osaltaan innovatiivisilla digitaalisilla, ympäristöystävällisillä ja resurssitehokkailla ratkaisullaan sekä vahvalla viennillä suomalaisen hyvinvointivaltion.

Suomen teollisuuspolitiikka on ennakoitavaa ja Suomi vaikuttaa aktiivisesti myös EU:n teollisuus- ja kilpailukyky politiikkaan. Tavoitteena on teollisuusmyönteinen EU-politiikka, joka turvaa teollisuuden kustannuskilpailukyvyn sekä varmistaa suomalaisen teollisuuden toiminnan ja kasvun.

Investointien edistäminen

Tavoite

Investointien määrä kasvaa tasaisesti ja uusien investointien määrä ylittää poistojen määrän. Suomi houkuttelee niin kotimaisia kuin kansainvälisiä teollisia investointeja.

Vain kannattava ja kilpailukykyinen teollisuus pystyy investoimaan uuteen. Siksi Suomi pyrkii kansainvälisten ilmastositoumusten puitteissa teollisuuden kustannusten kasvun sijaan niiden alentamiseen uudistumisen edellyttämien investointien varmistamiseksi **koko maassa**.

Toimenpide-ehdotukset

- Valtio tuottaa jatkuvaa kilpailija-analyysiä toimintaympäristön kilpailukyvyn mittaamiseksi ja tekee saaduista ja menetetyistä investoinneista analyysiä vahvistamaan tietopohjaa teollisuuspolitiikan vahvuuksista ja heikkouksista.
- Teollisuuden vähähiilitiekartat toimivat yhtenä perustana pitkäjärjestykselle politiikkatoimille.
- Suomeen suuntautuvien suurten ja strategisesti merkittävien investointien edistämiseksi luodaan investointien kiihdytyskaista, joka on tavoitteellisesti toimiva TEM:n koordinoima poikkihallinnollinen toimintamalli. Toimintamallin tarkoitus on edistää mm. rahoitusmahdollisuuksien, yleisten toimintaedellytysten sekä viranomaistoiminnan koordinoitua. Toimenpiteellä ei muuteta ministeriöiden toimivaltaa tai työnjakoa. Kiihdytyskaistaa voidaan käyttää talouspoliittisen ministerivaliokunnan niin päättäessä.

- Tehostetaan investointien lupamenettelyä kohti yhden luukun periaatetta, kehitetään lupaprosessin digitalisointia sekä lisätään voimavaroja lupien käsittelyyn ja muutoksenhakutuomioistuimiin.
- Käynnistetään toimia lupakäsittelyiden nopeuttamiseksi ja prosessin ennakoitavuuden lisäämiseksi hakijan näkökulmasta. Selvitetään syyt yli vuoden kestävien lupamenettelyjen taustalla. Tavoitteena on laadukkaan ja sujuvan luvituksen toimintaedellytysten vahvistaminen ja käsittelyajan vähentäminen pääsääntöisesti alle vuoteen (pl. puutteellisen hakemuksen takia hakijan hakemuksen täydentämiseen kuluva aika) ympäristön suojelun tasoa tai lupakäsittelyn laatua vaarantamatta. Toimenpiteet eivät koske tuomioistuinkäsittelyä. Mikäli muilla toimenpiteillä ei voida saavuttaa tavoitetta, hallituksen esitys annetaan kevätkaudella 2022.
- Kasvun ja investointien tukemiseksi hallitus jatkaa kone- ja laiteinvestointien kaksinkertaista poisto-oikeutta vuosille 2024–25.
- Edistetään investointeja aineettomaan arvonnalisään.

Ilmastopolitiikka

Tavoite

Suomi on vuonna 2030 globaali edelläkävijä ilmastonmuutokseen liittyvissä teollisissa korkean hiilikädenjäljen ratkaisuisissa, mikä tukee sekä Suomen hiilineutraalisuus 2035 -tavoitetta että maailman päästöjen kääntämistä Pariisin sopimuksen mukaiselle vähennyspolulle.

Pariisin sopimuksen mukaista kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa, kuten EU:n vähintään 55 % tavoitetta, toteutetaan teollisuusmyönteisesti ja mahdollisimman kustannustehokkaasti päästökauppa keskeisenä välineenä. Teollisuuden kehitystä vahvistaa hiilineutraali, kilpailukykyinen ja integroitunut energijärjestelmä.

Toimenpide-ehdotukset

- Otetaan käyttöön energiantensiivisten yritysten sähköistämistuki, joka kannustaa entistä tehokkaammin hiilineutraaliin tuotantoon, energiantensiivisten yritysten sähköistämiseen ja joka huomioi kustannuskilpailukykyyn.
- Kasvatetaan TKI-rahoitusta ja kohdistetaan sitä enenevässä määrin ilmastonmuutokseen liittyvien ratkaisujen kehittämiseen ja soveltamiseen TKI-tiekartan puitteissa.
- Toteutetaan teollisuuden vähähiilitiekarttoja ja päivitetään niitä mm. ilmasto- ja energiastrategiaa varten.

- Edistetään tiekarttojen mukaisesti hiilettömien energiantantajien eli sähkön, kaukolämmön ja -jäähdytyksen sekä päästöttömän vedyn ja synteettisten polttoaineiden hyödyntämistä teollisuudessa.
- Luodaan kansallinen ja myös EU-tason suunnitelma ja teollisuutta tukevat taloudelliset kannustimet hiilen teknisten nielujen (CCS/CCU) kehittämiseksi.
- Edistetään EU-tasolla hiilineutraaleiden tuotteiden markkinoiden syntyä ja tavoitetta, jonka mukaan vuodesta 2050 eteenpäin EU:ssa käytetty teräs tai muut energiantensiiviset tuotteet on valmistettu päästöttömästi.
- Osana teollisuuden tiekarttojen päivytystä tehdään analyysi toimenpiteiden niin negatiivisista kuin positiivisista työllisyysvaikutuksista sekä työntekijöiden osaamistarvekartoitukset.

Energiapolitiikka

Tavoite

Suomen teollisuudella on käytössä hiilineutraalia, kilpailukykyistä ja toimitusvarmaa energiaa sekä vahva rooli integroiduissa energiajärjestelmissä. Suomen energiajärjestelmä on sopeutuva, se pystyy reagoimaan markkinoiden muutoksiin ja sitä tukee reilu, selkeä ja yhteinen EU-ohjauskehikko. Sähkön hinta on kilpailijamainin nähden kilpailukykyinen.

Pohjoismaisen sähkömarkkinafoorumien visio on toteutunut: meillä on maailman edistyneimmät, kilpailukykyisimmät, innovatiivisimmat ja asiakasorientoituneimmat markkinat.

Toimenpide-ehdotukset

- Suomi edistää EU:ssa hiilivuodon torjumiseen tähtäviä toimenpiteitä. Hiilivuotoriskille alttiiksi todetun energiantensiivisen teollisuuden asema ja tasapuoliset toimintaedellytykset kansainvälisessä kilpailussa pyritään turvaamaan, kun Suomi ottaa kantaa komission esitykseen päästökaupan uudistamisesta ja hiilirajamekanismista. Suomi pitää tärkeänä mekanismin perusteellista vaikutustenarviointia, WTO-yhdenmukaisuutta sekä vuoropuhelua kolmansien maiden kanssa. Hallitus pitää EU:n hiilitullien nopeaa valmistelua ja toteutusta tärkeänä.
- Kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa linjattavilla toimilla edistetään energiateollisuuden ja energiantensiivisten toimialojen vähähiilitiekarttojen toteuttamista.
- Jatketaan sähkö- ja kaasujärjestelmän integroimista yli rajojen. Energiaverkkoja kehitetään markkinoiden tehokkaan toiminnan ja sektori-integraation mahdollistavana alustana. Huolehditaan, että on olemassa riittävät

kannusteet energian varastoinnille, kysyntäjoustolle ja energiatehokkuudelle. Toimitusvarmuutta varmistetaan yhteistyössä EU-naapureiden kanssa.

- Suomi toimii aktiivisesti ja aloitteellisesti puhtaaseen vetyyn, sähköpolttoaineisiin ja niiden integrointiin energiajärjestelmiin koskevissa kysymyksissä. Alan investointeja edistetään tarvittaessa PP-yhteisyritysten kautta.
- Kaikkia päästöttömiä energiantuotantomuotoja kehitetään Suomen energiantuotannossa. Rahoituksen ehdoissa ja kohdentamisessa pyritään järjestelmän kokonaisuuden kilpailukykyiseen kehittymiseen.
- Edistetään suomalaista erityisosaamista energia- ja vähähiiliteknologiassa tukemalla demonstraatiohankkeita, pilotteja ja koetoimintaa.
- Tuulivoiman rakentamista helpotetaan sujuvoittamalla kaavoitusta. Varaudutaan myös merituulivoiman lisääntymiseen mm. kaavoituksessa ja sähköverkon suunnittelussa.
- Hallitus laatii energiaverotuksen tiekartan, joka yhdessä päästökaupan kanssa tukee 2035 hiilineutraalisuustavoitteen toteutumista. Laajapohjaisessa valmistelussa arvioidaan, miten turvataan veropohja päästövähennysten ja teknologiamuutosten yhteydessä sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla huomioiden elinkeinoelämän toimintaedellytykset.
- Arvioidaan pienydinreaktorien lainsäädännöllistä asemaa, kun ydinenergialaika päivitetään.
- Huolehditaan kaikkien päästöttömien energialähteiden toimintaedellytyksistä EU:n lainsäädännössä.

Kiertotalous, resurssien niukkuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö

Tavoite

Suomi on edelläkävijä resurssitehokkaan teollisuuden alalla ja käyttää luonnonvaroja vastuullisesti ottaen huomioon myös luonnon monimuotoisuuden. Suomalainen teollisuus kehittää kiertotalouden mukaista tuotesuunnittelua ja kiertotaloutta tukevia liiketoimintamalleja.

Toimenpide-ehdotukset

- Toteutetaan Suomen kiertotalouden strategista ohjelmaa ja erityisesti sen toimeenpanoa tukevat teknologiapilotit, esimerkiksi teollisuuden sivutuotevirtojen ja muovin kemiallisen kierrätyksen kehittäminen.
- Painotetaan kestävä biotalouden merkitystä Suomelle, kun bio- ja kiertotaloutta koskevaa EU-säätelyä kehitetään.
- Luodaan materiaalikiertoa tukevan digitaalisen tuotepassin eurooppalainen malli vuoden 2021 aikana.

- Mahdollistetaan erilaiset kierrätysteknologiat ja niiden avulla prosessoitujen aineiden raaka-ainekäyttö materiaalien valmistuksessa
- Selvitetään kemiallisen kierrätyksen ja hiilidioksidin hyötykäytön edistämistä sekä kansallisesti että EU-tasolla.
- Perustetaan työryhmä seuraamaan end of waste -päätöksentekoa ja kehittämään menettelyjä sekä ehdottamaan tarvittavia lainsäädäntömuutoksia sivuvirtojen turvallisen hyödyntämisen helpottamiseksi.
- Hankintalain uudistuksen yhteydessä arvioidaan mahdollisuudet kiertotalouden edistämiseen.
- Kytetään energia-ala kiertotalouteen:
 - Lisätään hukkalämmön hyödyntämistä siirtämällä kaukolämpöjärjestelmien lämpöpumput teollisuuden sähköveroluokkaan.
 - Hyödynnetään materiaalikierrätykseen sopimattomien teollisuuden sivuvirtojen ja jätteiden energiasisällöt.
 - Alennetaan kierrätysteollisuuden sähköveroluokkaa.
- Varmistetaan kiertotalousosaaminen kaikille opiskelijoille ja painotetaan sitä erityisesti liiketaloustieteen ja yrittäjyyden opinnoissa.

Logistiikka

Tavoite

Maailman luokan logistiikkapalvelut ja sitä tukeva liikennejärjestelmä ovat suomalaisen teollisuuden vahvuus. Logistiikan luotettavuus on parantanut edelleen. Vuonna 2030 tie-liikenteen päästöt on puolitettu Suomessa vuoden 2005 tasosta. Suomen maantieteellisen sijainnin takia on olennaista, että päästöjen puolitus tehdään siten, että teollisuuden logistiikkakustannukset ovat kilpailijamaihin nähden kilpailukykyisiä.

Toimenpide-ehdotukset

- Liikenteen päästövähennykset toteutetaan kustannustehokkaasti ja kilpailukyky säilyttäen. Huolehditaan siitä, että liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien kuten uusiutuvan dieselin, biokaasun ja sähkön hinnat pysyvät Suomessa kilpailukykyisinä fossiilisiin polttoaineisiin nähden. Samalla selvitetään ja huomioidaan päästövähennystoimien vaikutukset sekä ammattipolttaineen tai muiden mahdollisten kompensatioiden tarve teollisuuden kilpailukyyn turvaamiseksi.
- Liikenne 12 -ohjelman mukaisesti perusväylänpidon rahoituksen kohdentamisessa priorisoidaan elinkeinoelämälle keskeisiä reittejä ja turvataan

työssäkäynnin tarpeet koko verkolla. Korjausvelkaa vähennetään valtion koko väyläverkolla, myös alemmalla tieverkolla.

- Tieinvestointeja kohdennetaan niin, että tavaraliikenteen ajoneuvojen suurempia mittoja ja massoja voidaan hyödyntää laajemmin tiestöllä. Liikenne-
muotojen välistä kilpailua edistetään, tavoitteena saada raide- ja vesiliikenne houkuttelevaksi ja kannattavaksi selvittämällä mm. yhdistettyjen kuljetusten potentiaalia ja erilaisia toteutusvaihtoehtoja.
- Edistetään teknologioiden hyödyntämistä, innovaatioita ja investointeja fossiilittoman liikenteen tiekartan toteuttamiseksi kehysten puitteissa.
- Suomi pitää tärkeänä, että EU vaikuttaa tehokkaasti siihen, että IMO sopisi mahdollisimman pian unionin alustavan kasvihuonekaasupäästöstrategian tavoitteiden kanssa linjassa olevien ja mahdollisimman kunnianhimoisten päästövähennyskeinojen käyttöönotosta.
- Suomi vaikuttaa suunniteltuun EU:n merenkulun päästökauppaan siten, että se huomioisi tehokkuuden ilmastonäkökulmasta sekä vaikutukset kilpailukykyyn ja talvimerenkulun erityisolosuhteet.
- Jäänmurron palvelutaso turvataan ja sitä parannetaan sitä mukaan, kun aluskoon kasvaessa jäissäkulkuominaisuudet heikkenevät.

Digitalisaatio

Tavoite

Digitalisaatio on väline, joka vahvistaa teollisuuden tuottavuuskehitystä, ja suomalainen teollisuus luo digitalisaation ja datatalouden avulla kestäväen kasvun mukaisia vihreää siirtymää tukevia ratkaisuja. ICT-investoinneissa saavutetaan vähintään sama taso keskeisten kilpailijamaiden kanssa.

Toimenpide-ehdotukset

- Edistetään tekoälyn käyttöä teollisuudessa tulevassa Tekoäly 4.0 -ohjelmassa.
- Toteutetaan ICT ilmastostrategian mukaisia toimenpiteitä.
- Edistetään reaaliaikatalouden (RTE) toteutumista Suomessa ja Euroopassa.
- Tuetaan teollisuuden ja erityisesti pk-yritysten digitalisaatiota ja digitaalisen kyvykkyyden sekä työntekijöiden digitaalisen osaamisen edistämistä.
- Ohjataan TKI-rahoitusta myös teollisuuden datatalouden ekosysteemeille.

TKI

Tavoite

Suomen TKI-menot ovat neljä prosenttia bkt:sta vuoteen 2030 mennessä, nykyistä enemmän rahoitusta kohdistuu teollisuuden pilotointi- ja demonstrointihankkeisiin ja yritysvetoisen tutkimusrahoituksen määrä kasvaa. TKI-toiminta nostaa tuntuvasti teollisuuden arvonlisää ja tuottavuutta.

Toimenpide-ehdotukset

- Hallitus asettaa parlamentaarisen työryhmän valmistelemaan TKI-rahoitustavoitteen saavuttamista.
- Kaupallistamisen riittävä rooli TKI-rahoituksessa varmistetaan. Asetetaan tutkimuksen hyödyntämisen ja kaupallistamisen kansalliset tavoitteet ja mittarit.
- Jatketaan Business Finlandin veturiyrittäjäohjelmaa ja lisätään sen rahoitusta merkittävästi.
- Vahvistetaan yritysvetoista korkeakoulujen (ml. ammattikorkeakoulut) ja yritysten välistä yhteistyötä luomalla PPP-malli kumppanuuksille.
- Kartoitetaan uudistuvan teollisuuden keskeiset tutkimustarpeet ja esitetään niitä soveltuviin EU- ja muihin kansainvälisiin TKI-ohjelmiin.
- Edistetään suomalaisyritysten kykyä soveltaa ja jatkohyödyntää uutta teknologiaa.
- Myöhemmin asetettava parlamentaarinen työryhmä arvioi pysyvää T&K-kannustinta osana kokonaisratkaisua, joka johtaisi TKI-toiminnan yksityisten ja julkisten investointien ja rahoituksen tasoon neljään prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Hallitus linjaa mahdollisesta kannustimesta budjettiriihessä 2021.
- Yliopistokaupunkien kanssa luodaan erilliset ohjelmat/sopimukset julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi.
- Luodaan edellytyksiä ja vahvistetaan aineettomien oikeuksien arvon rakentamista yhteistyössä yritysten ja korkeakoulujen teollisten innovaatioiden kaupallistamiseksi ja monistamiseksi teollisessa mittakaavassa kansainvälisille markkinoille.

Julkiset rahoitusinstrumentit

Tavoite

Suomalaisen teollisuuden rahoitusmahdollisuudet niin määrän kuin hinnan puolesta ovat kansainvälisesti kilpailukykyiset ja Suomessa osataan käyttää monipuolisesti kotimaisia ja kansainvälisiä rahoituskanavia.

Toimenpide-ehdotukset

- Kannustetaan teollisuutta hyödyntämään täysimääräisesti kansallisia ja EU-tason rahoitusinstrumentteja, kuten RRF, JTF, Teollisuussijoitus, Ilmastorahasto jne.
- Erityisesti pk-yrityksiä varten perustetaan rahoituksen neuvontapalvelu, joka osaa neuvoa oikeat kanavat mahdollisen rahoituksen saamiseksi.
- Valtiontukipolitiikassa pyritään ehkäisemään epäreilun kilpailun syntymistä sisämarkkinoilla EU-tason vaikuttamisen kautta.
- Suomen kestävä kasvun ohjelmalla tuetaan vaikuttavalla tavalla teollisuuden vähähiilitiekarttojen toimeenpanoa.
- Teollisuuden ja energiajärjestelmän muutos rahoitetaan pääasiassa yksityisen sektorin rahoituksella, joka voi toimia tehokkaasti, jos ohjaus on markkinaehtoista. Kestävän rahoituksen sääntely pitäisi kattaa kaikki vähähiilisen energiajärjestelmän elementit.
- Otetaan nopeasti käyttöön pienempiin vientikauppoihin suunnatut Finnve-ran suorat ostajaluotot.

Työvoiman saatavuus ja osaaminen

Tavoite

Kansainvälisesti korkeatasoinen osaava työvoima vahvistaa teollisuuden kilpailukykyä vuonna 2035, eikä kohtaanto-ongelma heikennä sitä merkittävästi.

Toimenpide-ehdotukset

- Kansainvälisten osaajien saamiseksi ja opiskelijoiden jäämiseksi Suomeen oleskelulupien lupamenettelyä tulisi joustavoittaa ja nopeuttaa. Tähän toimintaan tulisi osoittaa väliaikaisesti lisää resursseja. D-viisumi ja muut välttämättömät uudistukset tulee viedä nopeasti eteenpäin.
- Pyritään määrittelemään työperäisen maahanmuuton kokonaistarpeet ja tunnistamaan elinkeinoelämän eri kehitysohjelmista syntyvät osaamis- ja työntekijävajheet.

- Turvataan luonnontieteellisen ja matemaattisen osaamisen taso ja sen kytkeminen poikkiteolliseen osaamiseen peruskoulusta korkeakouluihin ja täydennyskoulutukseen
- Luodaan kehitysohjelmaa nykyisten työntekijöiden osaamisen kehittämiseksi, erityisesti keskeisten osaamispuutteiden ja tulevaisuuden taitojen osalta.
- Tunnistetaan ikärakenteesta sekä uudenlaisen osaamisen tarpeesta seuraava uhkaava teollisuuden työvoimapula. Alueelliset kapeikot voivat olla merkittäviä. Koulutuksen houkuttelevuutta parannetaan ja alueelliseen työvoimapuulaan vastataan turvaamalla kattavasti saavutettava koulutusverkosto.

Vienti, kauppapolitiikka

Tavoite

Avoin, vastuullinen ja sääntöpohjainen kauppajärjestelmä tukee muita politiikkalohkoja vahvistamalla Suomen kilpailukykyä ja teollisuuden viennin edellytyksiä kauppasopimuksin ja muiden kauppaan liittyvien järjestelyjen kautta. Suomalaisyriyten lähtökohdat vientiin ovat tasaveroiset kilpailijamaiden kanssa.

Kansainvälisen kaupan sääntöihin on lisätty globaali, tasapuolinen ja vaikuttava hiilidioksidin hinnoittelumekanismi, jolla hiilidumppausta voidaan torjua ja hiili- ja investointivuoto EU-maista muihin maihin estää.

Toimenpide-ehdotukset

- Haetaan keinoja monenvälisen kauppajärjestelmän elvyttämiseksi toimimalla aktiivisesti WTO:n uudistamista koskevissa keskusteluissa Suomen vahvuuksia esiin tuoden ja vaikuttamalla rakentavasti kantojen muodostamisessa tasapuolisten toimintaedellytysten turvaamiseksi.
- EU:ssa jatketaan tapauskohtaisesti yhteistyötä saman mielisten maiden kanssa, jotta teollisuuden kauppapoliittiset intressit huomioidaan tasapuolisesti muiden kauppapoliittisten intressien rinnalla.
- Team Finland -vienninedistämisverkostossa toteutetaan mm. Viennin ja Kansainvälisen Kasvun Ohjelman (VKKO) mukaisia toimenpiteitä niin, että ne kasvattavat Suomen kilpailukykyä.
- Pyritään vahvistamaan teollisuudelle tärkeiden raaka-aineiden ja materiaalien toimitusketjuja ja vähentämään riippuvuutta kriittisten raaka-aineiden osalta kolmansista maista.

8.2 Kotimaisen omistajuuden ohjelma

Kotimaisen omistamisen ohjelma ja valitut toimenpiteet

Toimenpiteet muodostavat kokonaisuuden yhdessä teollisuusstrategian ja valmistelussa olevan yrittäjyysstrategian ehdotusten kanssa yritysten rahoituksen, yrittäjyyden ja investointiympäristön vahvistamiseksi. Pitkällä aikavälillä tavoite on lisätä kasvua ja työllisyyttä mm. vahvistamalla suomalaisen elinkeinoelämän kilpailukykyä. Yksittäiset toimenpiteet vahvistavat toisiaan, ja kokonaisuutena parantavat suomalaisen yrityskentän rahoitusmahdollisuuksia. Toimenpiteet parantavat yritysten osaavan pääoman saatavuutta yritysten elinkaaren eri vaiheissa. Hyvä omistajuus luo globaalissa kilpailussa ja arvoketuissa menestyviä suomalaisia yrityksiä. Menestyvät yritykset luovat työpaikkoja, investoivat ja luovat samalla myös uutta veropohjaa ja uutta vaurautta. Kotimaisella omistajuudella on keskeinen rooli Suomen ja suomalaisten vaurastumisessa.

Toimenpiteet

Investointikyky

- Finnveran luottoinstrumenttien kehittäminen
 - 1) Kehitetään pk-yritysten viennin rahoitustuotteita (mm. suorat vientiluotot) ja lisätään niiden käyttöä. Otetaan käyttöön pienempiin vientikauppoihin suunnatut Finnveran suorat ostaja-luotot. Tavoitteena on parantaa pienten vientikauppojen rahoitusmahdollisuuksia ja siten kasvattaa suomalaisten yritysten vientiä. Rahoituksen kohteena ovat vientikaupat, joissa Finnveran rahoitus olisi alle 20 miljoonaa euroa.
 - 2) Nostetaan Finnveran yrittäjälainan 100 000 € enimmäismäärää merkittävästi lisääntyvien omistajavaihdosten tehokkaammaksi rahoittamiseksi.
 - 3) Kasvulainamääriä lisätään vähintään kaksinkertaiseksi. Kasvu- eli juniorilainan avulla vahvistetaan yrityksen luottoluokitusta pankkirahoituksen näkökulmasta, kun yritys tarvitsee lainarahoitusta esimerkiksi liiketoiminnan kasvattamiseen, investointeihin tai yrityskauppatilanteisiin.
- Hyödynnetään tehokkaammin EU:n oman pääoman ehtoista rahoitusta: Suomesta puuttuu sekä välineitä että välittäjäorganisaatioita, joilla voidaan vivuttaa yksityistä pääomaa esimerkiksi kestäväan infrastruktuuriin tai t&k- ja digihankkeisiin. Selvitetään keinot tilanteen parantamiseksi.
- Kehitetään yksityisiä ja julkisia toimintamalleja kansainvälisen pääoman ja osaamisen houkuttelemiseksi Suomeen sekä suomalaisten hallintotiimien kansainvälistämiseksi: Toimenpiteellä vastataan kansainväliseen kysyntään ja

vahvistetaan Suomi-brändiä erilaisilla sijoittajatapaamisilla ja markkinoimalla systemaattisesti menestystarinoita ja suomalaista start-up -ekosysteemiä. Tavoitteena on, että Suomi on houkutteleva, turvallinen ja avoin kansainvälisille sijoittajille, osaajille ja kasvuyrityksille.

- Kannustetaan isoja ja keskisuuria yrityksiä perustamaan yritysten venture capital-yhtiöitä: Suomalaisesta pääomasijoituskentästä puuttuu isot teknologiayritykset, jotka ostavat tai sijoittavat pienempiin kotimaisiin startup-yrityksiin. Toimenpiteellä osaltaan tuetaan teollisten startup-yritysten kasvua ja skaalautumista.
- Kehitetään ja vakinaistetaan kansallinen ja maakuntatason omistajanvaihdoksia edistävä palveluntarjonta. Turvataan palvelun jatkuva rahoitus. Arvioidaan ja kehitetään ELY-keskuksen nykyistä roolia ml. yritysten kehittämispalveluiden ja niiden suuntaamisen osalta alueellisten omistajavaihdosten edistämiseksi. Palvelut kohdennetaan yritysten strategiseen kehittämiseen.
- Selvitetään ns. kansasijoitusrahaston perustamista, rahaston toiminnan edellytyksiä, kriteerejä ja tähän liittyviä vaihtoehtoja ml. tavoitekoko. Rahasto sijoittaa sijoittajaryhmittymien tekemien rahoituskierrösten rinnalla.
- Selvitetään "pk-rahoitussetelin" toteuttamisedellytykset yritysten pääoma- ja rahoitusrakenteen sekä omistajanvaihdosten suunnittelun helpottamiseksi: Palvelun kohderyhmänä ovat pk-yritykset, joilla on edellytykset kannattavaan toimintaan ja jotka tahtovat kehittää liiketoimintaosaamistaan ja tarvitsevat ulkopuolista tukea rahoitusosaamisen. Palvelu suunnitetaan strategiseen, ei operatiiviseen toimintaan.
- Kasvuyrityspolku yritysten kasvun tueksi: Yrityksille tarjottavien palveluiden ja tukijärjestelmää suunnitetaan entistä yrityslähtöisemmin ja niin, että muodostuu entistä selkeämpi polku yksinyrittäjyydestä kansainväliseen kasvuun. Kasvupolun varrelle kootaan myös yksityisiä toimijoita, jotka tukevat yrityksiä.

Investointiympäristö

- Henkilöstörahastolain muuttaminen: Muutetaan nykyistä lakia niin, että se mahdollistaisi rahaston perustamisen nykyistä helpommin ja useimmissa yrityksissä. Henkilöstörahasto voitaisiin perustaa, jos henkilöstön määrä on esim. vähintään viisi, ja yrityksen liikevaihto tai tätä vastaava tuotto on rahastoa perustettaessa vähintään 100 000 euroa.
- Laaditaan yrittäjyysstrategian rinnalle keskisuurten kasvuyritysten strategia: Suomesta puuttua skaalautumiskykyisten kansainvälisyyttä tavoittelevan kasvuyritysten kriittinen massa. Suomen "Mittelstand" on hyvin kapea ja sen kasvattamiseen tarvitaan osaavaa omistajapanosta sekä kotimaista pääomaa. Tunnistetaan tehokkaimmat työkalut siihen, että suomalaiset yritykset haluaisivat kasvaa Suomessa tähän kokoluokkaan ja vielä suuremmiksi.

Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan sekä viennin kasvun strateginen johtaminen.

- Suomessa olisi tarvetta koota kokonaisnäkömyksen muodostaminen sekä asetettujen tavoitteiden seuranta yhden organisaation alle, esimerkiksi Tutkimus- ja innovaationeuvostolle. Team Finland -verkoston ja viennin ja kansainvälistymisen edistämisen toiminnan johtamisen tulisi perustua yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin sekä tähdätä resurssien mahdollisimman tehokkaan käytön ja suuren vipuvaikutuksen luomiseen. Team Finlandin johdolla viennitoimintoja kohdistetaan esim. noin 10–15 päämarkkina-alueelle seuraavan kahden vuoden aikana. Toimenpiteellä ei ole budjettivaikutuksia, eikä se ei muuta ministeriöiden tehtäviä tai toimivaltaa.

8.3 TKI-rahoituksen nostaminen 4% BKT:sta

Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä hallitusohjelman ja TKI-tiekartan mukaisesti. Vuonna 2019 t&k-intensiteetti oli 2,8 % ja julkisen sektorin osuus t&k-rahoituksesta oli 30 prosenttia. Tavoitteen saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä tarkoittaisi karkeasti arvioiden keskimäärin melkein 600 milj. euron lisäpanostuksia vuosittain. Tästä yksityistä rahoitusta olisi noin 400 milj. euroa ja julkisen sektorin rahoitusta noin 200 milj. euroa, jos julkisen sektorin t&k-rahoituksen osuus pysyisi samana.

TKI-tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan yhteistä näkemystä ja missioita, kunnianhimoisempaa TKI-toimintaa sekä investointeja niin julkiselta kuin yksityiseltä sektorilta. Ilman yksityisen sektorin investointien merkittävää kasvua tavoite ei voi toteutua.

TKI-rahoituksen tulee olla ennustettavaa ja kehittää TKI-järjestelmää tasapainoisesti. TKI-rahoituksen ennustettavuuden ja pitkäjänteisyyden vuoksi TKI-tavoitteesta ja sen saavuttamiseksi toteuttavista rahoituskeinoista tulisi sopia parlamentaarisesti. Laaja parlamentaarinen sitoutuminen TKI-tavoitteeseen ja julkisen sektorin t&k-rahoituksen kasvattamiseen toisivat tarvittavaa ennustettavuutta TKI-järjestelmän kehittämiseen ja yksityisen t&k-rahoituksen kasvattamiseen.

Suomen TKI-tavoitteen edistämiseksi hallitus on päättänyt perustaa parlamentaarisen työryhmän selvittämään keinoja, joilla sitoudutaan TKI-tavoitteen saavuttamiseksi vaadittavaan julkisen sektorin t&k-rahoituksen kasvuun vuosikymmenen loppuun asti.

Asetettavan työryhmän tulee selvittää eri vaihtoehtoja pitkäjänteiseen t&k-rahoituksen kasvattamiseen. Kartoitettavia vaihtoehtoja ovat mm. normaalien budjettiprosessien kautta toteutettava pitkäjänteinen suunnittelu (esimerkkinä Liikenne 12 -valmistelu), monivuotisen budjetoinnin mahdollisuus tai erillisen T&K-rahoitukseen tarkoitettun

talousarvion ulkopuolisen rahaston perustaminen. Rahaston tehtävä olisi pitkäjänteisen rahoituksen varmistaminen. Varsinaisia rahoituspäätöksiä tehtäisiin olemassa olevien toimijoiden kautta, joille T&K-rahasto kanavoisi rahoitusta. Talousarvion ulkopuolisen rahaston perustaminen edellyttäisi eduskunnan 2/3 enemmistön. Perustuslain 87 § mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää.

Työryhmän tulee arvioida eri vaihtoehtojen vaikutuksia laajasti kattaen mm. eri vaihtoehtojen vaikutukset t&k-rahoitukseen, julkisen sektorin alijäämään, julkisen sektorin velkaantumiseen ja eduskunnan budjettivaltaan.

Parlamentaariselta työryhmältä toivotaan esitys kokonaisuudesta syyskuun loppuun 2021 mennessä, joiden pohjalta hallitus voi tehdä päätöksiä esim. syksyn 2021 lisätalousarvion / v. 2022 täydentävän talousarvion yhteydessä.

9 Hallituksen puoliväliarviointiin liittyvät kirjaukset

9.1 Hallituksen puoliväliarviointi ja kestävyystiekarttatyön jatko

Hallituksen puoliväliarviointi on toteutettu keväällä 2021 ministerityöryhmissä. Puoliväliarviointi on kuvattu liitteessä 1.

Kestävyystiekarttojen (liite 2) toteutumista seurataan säännöllisesti esimerkiksi budjetti- ja kehysriihissä. Seuranta toteutetaan hallinnonalojen välisessä yhteistyössä ja vuoropuhelussa asiantuntijoiden, tiedeyhteisön ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Ministerityöryhmät vastaavat osaltaan tiekartan toimenpidekokonaisuuksien seurannasta ja valmistelusta.

Hallitus arvioi kestävyystiekarttojen kokonaisuutta laaja-alaisemmin seuraavan kerran kehysriihessä keväällä 2022.

Hallitus jatkaa kestävyystiekartan valmistelua kevään 2022 kehysriiheen tässä riihessä hyväksytyyn tiekartan pohjalta. Jatkovalmistelussa keskitytään tarkastelemaan kestävyiden kolmen osa-alueen keskinäisriippuvuuksia ja kokonaisuuden muodostamaa koherenssia. Jatkotyössä vahvistetaan eri kestävyiden ulottuvuuksien tietopohjaa sekä eri osa-alueiden kansainvälistä vertailtavuutta. Valmistelu tehdään VNK:n ja ministeriöiden yhteistyönä. Tavoitteena on hyödyntää vuosittain päivitettävää kestävyystiekarttaa hallituksen politiikka ohjaavana asiakirjana.

9.2 Monipaikkaisuus ja valtion alueellinen läsnäolo

Hallitus edistää koronapandemian oloissa yleistyneiden monipaikkaisen työn ja opiskelun muotojen vakiintumista. Poikkeustilanteen tuomien uusien toimintatapojen hyödyntämiseksi valtioneuvosto tekee vuoden 2022 alussa periaatepäätöksen alueellisesta läsnäolosta ja monipaikkaisuudesta. Tässä periaatepäätöksessä vahvistetaan uudistettuun alueellisen läsnäolon lainsäädännön mukainen alueellisen läsnäolon suunnitelma loppukaudelle sekä muita eri hallinnonalojen tarvittavia toimia, joilla tuetaan joustavan monipaikkaisen työskentelyn, opiskelun tai asumisen mahdollisuuksien vahvistumista. Periaatepäätöksen valmistelun yhteydessä arvioidaan monipaikkaisuuskehityksen vaikutusta mm. aluekehitykseen, ilmastotavoitteiden saavuttamiseen ja meneillään oleviin

valtion hankkeisiin sekä selvitetään hallinnonalojen lainsäädännön nykytilaa suhteessa monipaikkaisuuskehitykseen.

Monipaikkaisuuskehityksen tarjoamat mahdollisuudet huomioidaan kuntapolitiikan tulevaisuustyössä. Valmistelun yhteydessä arvioidaan, miten kaksoiskuntalaisuuteen liitettyjä tavoitteita voidaan edistää nykyisen perustuslain puitteissa vahvistamalla osallisuutta sekä tietopohjaa ihmisten monipaikkaisesta asumisesta ja palvelutarpeista eri kunnissa. Tässä yhteydessä tarkastellaan myös lainsäädännön muutostarpeita. Samoin arvioidaan palvelujärjestelmän toimivuutta monipaikkaisuuden kannalta. Valtio suhtautuu myönteisesti e-kuntalaisuuden kaltaisten kuntien avoimien sähköisten palvelualustojen kehittämiseen.

Valtio työnantajana suhtautuu etätyöhön ja sen yleistymiseen myönteisesti ja kehittää etätyötä mahdollistavia toimintamalleja. Monipaikkaista työtä edistetään mm. valtion toimintastrategiassa sekä valtion palvelu- ja toimitilaverkkohankkeessa ja monipaikkaisen työn edistämisen hankkeessa.

Valtio uudistaa alueellista läsnäoloaan ja valtion palveluiden tarjoamista kaikkialle maahan äskettäin valmistuneiden julkisen hallinnon strategiakokonaisuuksien sekä alueellisen läsnäolon lainsäädännön pohjalta. Palvelu- ja toimitilaverkkohankkeessa kantavina periaatteina ovat mm. digitaalisen kanavan ensisijaisuus sen ollessa mahdollista, eri viranomaisten palveluiden yhdistäminen samoihin asiointikokonaisuuksiin yhteistyössä kuntien kanssa, palveluiden tarjonnan nykyistä joustavampi järjestäminen ajan, paikan suhteen todellista asiakastarvetta vastaavasti sekä joustavien ja monipaikkaisten työskentelymahdollisuuksien vahvistaminen mm. lisäämällä etätyöhön tarkoitettuja yhteiskäyttötiloja eri puolilla Suomea. Muutoksilla tavoitellaan palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden vahvistamista kansalaisten perusoikeudet ja kielelliset oikeudet turvaten.

Sähköisen asioinnin ja monipaikkaisen työskentelyn edistämiseksi sekä laajemmin kansalaisten yhdenvertaisuuden takaamiseksi on välttämätöntä huolehtia riittävästä ja alueellisesti kattavasta digitaalisesta infrastruktuurista ja tietoliikenneyhteyksistä sekä sähköisten palveluiden saavutettavuudesta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että sähköisten palvelujen käyttämiseen on tarjolla riittävästi tukea.

9.3 Tietoturvan ja tietosuojan parantaminen

Valtioneuvosto sitoutuu edistämään tietoturvan ja tietosuojan parantamista yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla. Tilannetta tullaan parantamaan (I) kehittämällä viranomaisyhteistyötä, (II) laatimalla riittävät edellytykset ja vaatimukset lainsäädännön osalta tietoturva-asioissa ja (III) lisäämällä ja uudelleenkohdentamalla viranomaisresursseja. Toimet toteutetaan julkisen talouden suunnitelman puitteissa olemassa olevilla määrärahoilla.

Kyberturvan tilanteen parantaminen vaatii koko edellä mainitun kolmiosaisen kokonaisuuden samanaikaista edistämistä. Tietoturvan ja -suojan parantaminen vaatii toimenpiteitä usealla hallinnonalalla. Lisäksi hallinnonaloille syntyy muun muassa tietoturvaan ja -suojaan liittyviä ICT-järjestelmä- ja hankintakustannuksia, joiden suuruusluokka tulee vaihtelevaan toteutustavasta ja -ajankohdasta riippuen.

Myöhemmin keväällä 2021 hyväksytään kaksi valtioneuvoston periaatepäätöstä tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla sekä kyberturvallisuuden kehittämisohjelmaksi. Nämä periaatepäätökset täydentävät toisiaan ja ne sisältävät tarkemmat linjaukset välttämättömistä, kriittisistä toimenpiteistä lyhyellä aikavälillä sekä myös suomalaisen yhteiskunnan kyberturvallisuuden osaamisen, kyvykkyyksien ja kilpailukyvyn kehittämiseksi pitkällä aikavälillä. Kyberturva-asioita tullaan periaatepäätösten myötä edistämään julkisella sektorilla kuin myös yksityisellä sektorilla, ja tilanteen edistymistä tullaan seuraamaan jatkossa säännöllisesti.

Liite 1: Hallituksen puoliväliarviointi

Ministerityöryhmien johtopäätökset tilannearviosta 14.4.2021

https://vnk.fi/documents/10616/56906592/Minry_arviot_14.4.2021.pdf

Liite 2: Kestävyystekartta

Hallituksen kestävyystiekartta 29.4.2021

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163068>

